

18

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE ★★

MIHAIL SADOVEANU

Cuibul invaziilor

EDITATĂ DE REVISTA ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

MIHAIL SADOVEANU

CUIBUL INVAZIILOR

*** ***

Colecţia "Povestiri Ştiinţifico-Fantastice"

18

TABĂRA DE LOTRI. PLECARE PRECIPITATĂ. APUS DE SOARE ÎN PUSTIE. PLOAIE DE BOLIZI. BANDIŢII RAMÂN MOFLUZI. SULTANII DIN STEPĂ. RĂZBOAIELE Şi FUNERALIILE LOR.

Trecerea de la bogăţia de vegetaţie a unei oaze la goliciunea deşertului, de la scenele pline de viaţă din aul la singurătatea cea mai desăvârşită a stepei, cufunda pe călător în cugetările cele mai întristătoare. În asemenea locuri legăturile între grupele umane sînt foarte slabe; populaţiile kirghize trăiesc cu toiul izolate de cealaltă lume, şi chiar triburile lor au ca îndeletnicire strictă îngrijirea turmelor, aşa ca rar se cercetează unul pe altul; generaţiile îmbătrânesc şi mor fără să fi văzut obrazuri străine de cei cu care trăiesc în obşte.

În prima zi de umblet, pe când călărea astfel pe gânduri, Atkinson avu o vedenie către ceea ce se chiamă la noi apa morţilor. Un loc de o nesfârşită întindere apăru deodată în câmpie şi pe malul lui năluci o cetate. Arbori înalţi şi păduri vaste se desfăşurau dincolo de meterezurile zidurilor. Călătorul întorcea ochii spre altă direcţie a cerului, apoi revenea fără voie şi uimit spre aceleaşi imagini stăruitoare. Ceasuri după ceasuri lacul, cetatea şi pădurile se retrăgeau necontenit, păstrând depărtarea lor de vis, până ce se risipiră şi se stinseră.

Doi dintre cazaci, care încă nu văzuseră asemenea fenomen, nu voiau să creadă că departe, în faţa lor, nu-i decât acelaşi nisip sterp care se întindea pretutindeni la nesfârşit. Când viziunea pieri, îşi făcură semnul crucii, înfricoşaţi.

A doua zi după amiaza, depărtarea câmpiei îşi schimbă coloarea, ceea ce însemna – după cât începea a înţelege exploratorul – că nu erau prea departe de alte păşuni. Într-adevăr, într-un târziu, dădură peste cămile care

păşteau şi peste herghelii de cai.

La oarecare depărtare de aceste păşuni, se arătară călăreţi ce veneau întru întîmpinarea străinilor. Alţii galopau în sens invers ca să dea de ştire în aul.

Curând sosiră asupra escortei lui Atkinson patru kirghizi.

Se schimbară salutările de rigoare: aman! aman! Ciuk-a-boi trebui să răspundă la o serie de întrebări în privinţa locului de unde venea străinul, a locurilor către care umbla, a treburilor care-l purtau prin aceste părţi de lume.

– Răspunde, porunci Atkinson, că n-avem altă dorinţă mai mare decât să fim oaspeţii vestitului lor şef Kubaldos.

Aferim! Kirghizii îşi răsuciră pe loc caii şi plecară în goană să ducă această veste.

La o depărtare nu tocmai mare de aşezarea nomazilor, ieşiră întru întâmpinare alţi călăreţi. Doi se aruncară din şa şi veniră să se aşeze de o parte şi de alta a lui Atkinson, după ce-l salutară. Cei călări salutară şi ei.

Aulul era foarte întins. Douăzeci şi şapte de iurte se înşirau în vatra lui. Câteva aveau înfipte suliţi dinaintea intrării.

Kirghizii călăuziră pe explorator la unul din aceste corturi, dinaintea căruia aştepta un bărbat înalt îmbrăcat în halat de catifea neagră, cu căciulă de blană de sălbătăciune în cap şi încins cu şal roşu-cârmâz. Aceiaşi paşi de întâmpinare, aceleaşi gesturi cu frâul calului şi cu ajutarea la coborât, după datină, se săvârşiră.

Când Atkinson cobori, kirghizul îi atinse pieptul cu palma dreaptă, apoi cu palma stângă, după care îl pofti în cort. Deosebirea de alte primiri asemănătoare era că de data asta europeanul se afla în fata unuia dintre cei mai vestei căpitani de hoţi din Asia Centrală. Cât acest Kubaldos se aflase în picioare, părea înalt, din pricina călcâielor ciubotelor lui roşii. După ce se aşeză, Atkinson

îl socoti că are o înălţime obişnuită, egală cu a sa, adică 1,80 m.

Kubaldos se aşezase în faţa musafirului. În dosul lui Kubaldos, vreo zece-doisprezece kirghizi, cinchiţi cu picioarele subt ei, parcă a nu avea altă menire pe lume decât să cerceteze cu o nemaipomenită curiozitate şi atenţie pe străin.

Când ceaiul fu adus, Atkinson pofti pe Kubaldos alăturea de el. Foarte bine şi de sine înţeles, păreau a zice ceilalţi kirghizi, rămaşi în partea cealaltă. Sultanii stau într-o parte, şi ceilalţi muritori în alta. Pentru ei Atkinson era un sultan de departe. Kubaldos alese din străchini fructe pe care le prezentă musafirului său, cu bunăvoinţă şi atenţie. Atkinson făcu acelaşi lucru către gazda sa.

– Şi asta-i tun, păreau a aproba spectatorii kirghizi.

Doi dintre cazaci şi Ciuk-a-boi ţinuseră să se aşeze destul de aproape de stăpânul lor; de asemenea şi uni dintre kirghizii escortei. Li se dădu şi lor ceai şi zahar de ghiaţâ; fructe însă nu. După ce se îndestulară musafirii, kirghizii localnici începură şi ei să soarbă ceşti de ceai. În vremea asta, Kubaldos se întoarse spre musafir şi începu să-l întrebe:

– Încotro călătoreşte prea cinstitul oaspe?

– Musafirul se duce la Cin-Si, răspunde Atkinson prin unul dintre cazaci; trecând prin aceste locuri, nu se putea să nu se oprească şi aici, ca să cunoască şi să salute pe un şef aşa de puternic şi de vestit. Musafirul are de asemenea intenţia să viziteze şi pe sultan Sabie; şi apoi, după aceea, trece la Cin-Si.

– Cinstitul musafir are ceva de vânzare?

– Nu.

– Musafirul are să cumpere poate ceva de la Cin-Si?

– Iok.

Acest de-al doilea răspuns îl miră. Ce caută atunci un străin prin locuri depărtate, dacă n-are de vândut şi de

cumpărat?

– De ce are cinstitul musafir atâţia oameni înarmaţi?

– Ca să se apere la nevoie, i se răspunde, şi ca să doboare vânat pentru hrană.

– Am dori să cumpărăm de la străin acele pistoale frumoase.

– Nu se poate; stăpânul nostru are nevoie de ele.

– Atunci poftesc să ne vindeţi pulbere şi gloanţe.

– Nici asta nu se poate, răspunse cazacul.

Atkinson încercă să-şi îmblânzească gazda, arătându-i albumul de schiţe. Kubaldos le privea, având gândul în altă parte. La propunerea lui Atkinson să-i deseneze măreaţa înfăţişare, răspunse printr-un refuz.

– Până ce fierb oile ce am poruncit şi se taie, zise el, poftesc să văd cum bate puşca cu două ţevi a cinstitului musafir.

Din vorba şi din înfăţişarea lui Kubaldos, Atkinson înţelese că el credea că ambele ţevi iau foc o dată, ca să fie lovitura mai puternică; ori îşi închipuia că e un fel de puşcă în felul săbiilor duble chineze: scoţi o ţavă, ori alta, după plăcere. Părerea lui, în definitiv, după privirea neîncrezătoare pe care o avea, era că, în orice caz, lucrul era mai mult un juvaer fără primejdie.

Străbătând aulul, călătorul observase că balta nu era prea departe. Pe luciul ei pluteau felurite sălbătăciuni aripate. Luându-şi puşca, Atkinson se îndreptă într-acolo, urmat de Kubaldos şi de oamenii lui. Când se apropiară de apă, câteva raţe se ridicară în zbor. Atkinson trase şi una din raţe căzu pe baltă. Celelalte se învăluiră în aer, făcură un ocol şi reveniră iar în preajmă. Englezul trase al doilea foc, altă raţă se rostogoli din înălţime şi căzu la pământ foarte aproape pe Kubaldos.

Şeful kirghiz privi cu admiraţie arma. Urmări cu interes toate mişcările musafirului, pe când acesta o încărca din nou.

După ce intrară în iurtă, călătorul întrebă prin unul din

cazacii săi:

– Câte zile de drum sînt de aici până la Cin-Si?

Gazda răspunse:

– Patru zile; iar până la sultan Sabek, trei. Cel mai bun lucru, adăugă Kubaldos, ar fi să apucaţi prin alta parte, pe la un prietin al meu, pe care-l chiamă Ultiung; el vă poate arăta un drum mai scurt.

Ciuk-a-boi interveni cu linişte:

– Să-l lăsăm să creadă că-i armăm sfatul.

Cazacul se întoarse spre Kubaldos:

– Stăpânul nostru îţi mulţămeşte: va face cum spui.

– Daca acest lotru alcătuieşte un plan contra noastră, urmă Ciuk-a-boi, să-l lăsăm să-şi ia măsurile ca şi cum noi am lua drumul pe care-l arată el. Cum plecăm, noi ne învârtejim mai tare spre răsărit, ca să ajungem în locurile lui sultan Sabek mai curând.

Oaia era fiartă şi adusă în treuci, când Kubaldos îl pofti pe musafirul sau pe un covor întins afară, dinaintea cortului. Slujitorii aduseră apă pentru spălatul mâinilor. Bucăţile de oaie fură întinse dinaintea stăpânului şi musafirului său.

Cazacii fripseseră o bucată de carne în ţiglă şi o aduseră lui Atkinson.

– După cum măria-ta ai văzut şi în alte părţi, lămurea Ciuk-a-boi, aceşti oameni azvirl în căldare oaia înjunghiată şi jupuită, fără să-i scoată maţele, aşa ca în zamă ies şi plutesc golomozurile nemistuite din maţe.

În faţa unui asemenea ospăţ se strânseseră în preajma şefului vreo cincizeci de indivizi. Cei mai mulţi se uitau cu desperare la bunătăţile pregătite, ştiind că o oaie nu poate ajunge la atâtea guri. Îndărătul bărbaţilor aşteptau copiii şi vreo treizeci de femei cu înfăţişare nenorocită. La ele încaltea nu puteau ajunge decât oasele, pentru care stăteau gata să se războiască şi cânii.

Mâncarea oii fierte se făcu repede şi sălbatic. Sfâşiind în dinţi bucăţi enorme, Kubaldos părea preocupat şi

Atkinson îl observa fără să pară.

Era atent şi Ciuk-a-boi.

– Stăpâne, zise kalmukul, cât suntem oaspeţii acestui hoţ, n-avem a ne teme. El ne roagă să mai stăm o zi. Ca să hodinim caii. Această zi, însă, îi trebuie lui ca să-şi facă toate pregătirile.

– Dumneata, Ciuk, crezi că trebuie să mai stăm?

– Nici noi, nici oamenii lui Ui-ias, nu credem că trebuie să mai stăm. Nu spunem nimic; însă mâine, înainte de a se face ziuă, suntem gata de plecare.

– Bine, răspunse englezul.

– Vă gândiţi poate la plecare? întrebă râzând Kubaldos, pe tălmaci.

– Iok! răspunse cazacul.

– Staţi aici şi vă odihniţi bine, încuviinţă, rânjind cu bunăvoinţă, Kubaldos.

După ce se lăsă amurgul, bărbaţi, femei şi copii începură o mişcare foarte vie, aprinzând focuri, pregătind căldări, aducând în preajmă animalele de muls. Copiii cărau ciulini şi mărăcinişuri ca să sporească flăcările. Femeile vărsau în căldări laptele amestecat de la vaci, oi şi capre, fierbându-l domol şi necontenit, până la un ceas târziu, ca să-l îngroaşe. Acesta este hiranul. După ce îngroaşă acest amestec, îl scot şi-l întind pe rogojini, după care îl lasă să se zvânteze şi să se usuce la soare. La urmă, îl taie în felii şi-l păstrează, ca să-l aibă în vremea umbletelor lor. E un fel de brânză care are înfăţişarea pietrei de var. Când vor s-o mănânce, o sfarmă în piuă şi o amestecă cu lapte. Atkinson pofti să guste o bucăţică din acest hiran, muiat în lapte.

– E tot ce poate fi mai puţin bun, zise el cu linişte.

În vremea nopţii, oamenii lui Atkinson dormiră iepureşte, cu mâna pe arme, iar caii fură priponiţi foarte aproape de ei. Călătorul se odihni în iurta lui Kubaldos, având în preajmă doi cazaci şi pe Ciuk-a-boi.

Europeanul dormi bine pe blănurile de oaie. Ciuk-a-boi

şi cazacii veghiară pe rând, prefăcându-se că dorm şi având mâna pe trăgaciurile carabinelor.

Când se îngână ziua cu noaptea, numai surzii cei de piatră mai sunt în stare să doarmă într-un aul de nomazi. E atâta behăit şi muget de animale, şi ţipet de om, încât se aude zvon până la nouri. Când Atkinson păşi din iurtă, unul din cazaci îi întâmpină.

– Noi suntem gata de un ceas, zise el.

– S-a petrecut ceva? întrebă călătorul, privindu-l cu atenţie.

– Da. Kubaldos a ieşit din aul. Am văzut pe unii din kirghizi umblând în jurul lui şi vorbind, pe urmă întorcându-se înapoi şi vorbind cu alţii. După accea Kubaldos s-a dus întovărăşit de patru dintre oamenii lui. Aşa că cu socot, măria-ta, că nu mai avem vreme de pierdut.

– Treci lângă Ciuk-a-boi şi înştiinţează-l şi pe el, porunci Atkinson. Vorbiţi aşa ca să nu daţi nimic de bănuit celor care ne observă. După ce află Ciuk-a-boi despre ce-i vorba, luaţi-vă armele şi întovărăşiţi-mă la baltă, ca şi cum ne-am duce să vânăm raţe. Îndată ce cotim după stufuri şi trag cel dintâi foc, oamenii ceilalţi să fie gata cu caii, în apropierea noastră.

Kirgnizii lui Ui-ias şi oamenii escortei executară cu prudenţă şi nesimţiţi poruncile. Un sfert de ceas după ce se îndreptaseră cu pas leneş de petrecere spre malul bălţii, musafirii lui Kubaldos călăreau cu grăbire în direcţia sud-est, către păşunile lui sultan Sabek.

După câteva ceasuri de trap alungit, Atkinson trimese pe unul dintre cazaci în recunoaştere către un aul care ţinea tot de stăpânirea lui Kubaldos.

Norocul, adică rânduiala bună a lucrurilor, scoase în calea cercetaşului, la marginea aulului, pe o femeie cu doi copii, răpiţi de cîţiva ani din tribul lor şi ţinuţi prizonieri aici. Cazacul dădu acelei femei câteva ştiri; ascultă tânguiala ei şi-i făgădui să dea de veste la trib;

după aceea află că bărbaţii din acel aul primiseră, în vremea nopţii, poruncă de la Kubaldos să iasă călări şi înarmaţi, căci au treabă. În ce expediţie s-au dus, nu se ştie; dar au plecat înainte de a se face ziuă. De la femeia aceea cazacul află de asemenea că, până la un loc împresurat de păşuni bune, cătră miazăzi, nu-i decât o zi de umblet. De la acel loc şi de la acele păşuni, se vede un pisc de munte. Acolo e locul unde se găseşte acum sultan Sabek.

Ştirile acestea aduse de cazac lui Atkinson erau destul de interesante. Şi mai ales direcţia drumului, locul, păşunile şi piscul de munte răspundeau întocmai îndreptărilor pe care i ie dăduse Baspasihan.

– Înainte, cât pot ţine caii! porunci călătorul.

După două ceasuri de umblet, iarba dispăru şi începu deşertul de nisip. Soarele era încă sus. Îşi urmară trapul întins, prin întinderea dreaptă şi gălbie. După alte trei ceasuri, în zare apăru o linie sumbră; era dunga de vegetaţie a unui curs de apă. Mai la miazănoapte de acel loc, se arătau câteva mici înălţimi stâncoase. Încolo, pustia fără margini.

Caii ciuleau urechile, simţind aproape apa. Într-adevăr, ajunseseră la râu înainte ca soarele să se cufunde. Asfinţitul fulgeră în văzduh o mare strălucire; pâcle roţii brăzdau orizontul; în depărtarea cea mai adâncă, subt pâcle, stătea o linie de păcură, ca şi cum de acolo urma să se reverse întunericul. Deasupra locului unde dispăruse soarele, fulgi nouroşi de lumină încununau cerul până la o mare înălţime. Strălucirea lor orbitoare se nuanţa treptat cu cât se urca spre zenit, schimbându-se într-un roşu de jar, pe urmă într-o pală de purpurii. În înălţimea cea mai de sus, lumini dulci verzi stăruiră un timp. Apoi colorile se schimbară încet-încet, umbrindu-se; asfinţitul deveni portocaliu, apoi jar aproape stins; acum stepa păstră un timp deasupra ei un abur de un roşu sumbru.

În pacea amurgului escorta se oprise. Cât ţinu lucoarea, păru un punct în imensitate. Pe urmă se revarsă peste toate întunericul de catran.

Atkinson şi însoţitorii săi ţinură sfat.

– Acuma-i linişte împrejur, zicea Ciuk-a-boi; la noapte, poate să curgă sânge.

– Interesul e să nu curgă sângele nostru, răspunse cu linişte Atkinson. Am mai fost atacaţi de lupi.

– Într-adevăr, urmă Ciuk-a-boi; şi Kubaldos ca şi lupii, nu urmăreşte altceva decât să ne ia caii. Dacă ne răpeşte caii, sântem în mâinile lui şi ne poate lua şi armele la care mai cu samă râvneşte.

Sfatul hotărî să se cerceteze ţi să se cureţe armele; să se încarce aceste arme cu grijă; să stea oamenii de strajă pe rând, având alături şi câinii luaţi de la Ui-ias.

Ceea ce se şi făcu. Tabăra adormi, supt privegherea străjilor. Într-un târziu când veni rândul lui Atkinson şi un cazac veni să-l deştepte, călătorul se uita cu oarecare mirare în juru-i şi întinse urechea spre depărtări. Toate erau liniştite şi tihnite. Câinii nu dăduseră niciun semn; străjile n-auziseră niciun sunet. Bolta cerului scânteia din toate stelele. O slabă lucire stăpânea asupra întinderilor.

Deodată, brusc, stepa se aprinse de o palida lumină azurie.

Călătorul tresări. Apoi, ridicând ochii, văzu un meteor enorm albastru străbătând lin spaţiul de la miazăzi către miazănoapte.

După ce se mişca astfel timp de treizeci de secunde, meteorul se aprinse fulgerând o lumină orbitoare, urmată curând de un tunet îndepărtat. Detunetul, destul de puternic, deşteptă din somn pe unii dintre oamenii escortei. Unora li se păruse că au auzit focul carabinelor.

După ce primul meteor se stinse, apărură altele. Acestea erau mai mici, ca nişte flăcări de o ascuţită strălucire, fulgerând scurt şi lăsând în urmă ca o pulbere de scântei albe.

Fenomenul urma cât ţinu straja lui Atkinson şi a tovarăşului său. După ce veniră alţii, călătorul urmă să stea de veghe, aşteptând să mai vadă minuni ale cerului.

Cam la două ceasuri şi jumătate după miezul nopţii, meteorii începură să curgă iar, mai frumoşi încă şi mai plini de strălucire. Direcţia lor era mai cu samă către nord-vest. Vreme de un ceas Atkinson numără o sută opt. Uneori vedea şi câte trei-patru odată. Era în noaptea de 11 august, când apare pe ecranul nopţii roiul acesta de stele rătăcitoare.

Atkinson uitase pe Kubaldos şi pe hoţii lui. Sta pe gânduri, uimit de spectacolul la care asistase, când unul dintre câini, culcat alături de el, dădu semnal, mormăind uşor.

Călătorul îl bătu pe grumaz, poruncindu-i să stea liniştit. După câteva clipe animalul mârâi din nou; ceilalţi îi dădură şi el de veste în acelaşi chip.

Fără îndoială, se petrecea ceva în stepă şi ei adulmecau de departe. O linie subţire de lumină se arătase în zarea răsăritului. Curând lumina cenuşie a stepei crescu.

Cazacii dădură drumul câinilor. Cum se văzură slobode, animaţie se năpustiră în tufărişurile de la marginea râului, lătrând cu întărâtare. Un cârd de cerbi îşi părăsi odihna şi ieşi în salturi mari în largul stepei.

Se revărsă lumina blândă a dimineţii; o adiere dulce începu a adia. Atkinson porunci plecarea. Toţi erau bucuroşi că se petrecuse noaptea fără niciun năcaz. Cu bine se petrecu şi ziua aceasta a doua. Dar către sară, pe când călătorul se oprea ca să schiţeze priveliştea în care se afla, unul din cazaci se apropie şi-i atrase băgarea de samă către un fum de popas în direcţia stâncilor, dincolo de locul? spre care înaintau.

Din sfat şi presupuneri, rezulta că Kubaldos şi oamenii lui trecuseră înainte prin altă parte şi acum aţineau calea. Cel mai bun lucru pe care-l aveau de făcut, după

părerea lui Ciuk şi a kirghizilor, era să stea pe loc în preajma lacului; vegetaţia îi adăpostea de vederea depărtării. Altfel, cum ar fi ieşit în câmpie şi în văi, erau descoperiţi.

Pe când oamenii lui Atkinson pregăteau cu grija cuvenită cin, calătorul trecu pe o limbă îngustă de pământ, care intra între ape. O cercetă ca geolog; Ciuk-a-boi şi unul dintre cazaci veniră după el. Erau nişte stânci a căror lărgime era pe alocuri de douăzeci de paşi, iar în alte părţi numai de cinci paşi. Tufe de iarbă creşteau pe ici pe colo. Cea mai mare parte a locului era de stâncă goală; de o parte şi de alta apă liniştită şi adâncă. Drept în capăt, roca lucie era colorată într-un purpuriu închis. Una dintre stânci se înălţa ca un trup de uriaş încremenit; alte stânci mai mici se înălţau împrejur, între toate, se săpau crăpături profunde. De la mal şi până la capăt, peninsula aceasta avea cam şase sute de metri lungime.

Pe când călătorul cerceta locul dintr-un punct de vedere ştiinţific, Câuk-a-hoi şi cazacul îi căuta rostul strategic:

– Sa ştii măria-ta, zise kalmukul, că hoţii se aţin în preajma noastră. Odată ce i-am văzut, nu mai rămâne îndoială că ne-au observat şi ei. Deci, după obiceiul lor, aşteaptă să adormim, ca să ne fure caii. Dacă întâmpină împotrivire, cum se şi aşteaptă, are să fie luptă şi măcel. Noi suntem puţini; ei sunt mulţi. Aici, pe limba asta de stîncării, pot să fie ei şi cinci sute, suntem în stare să ne apărăm. Este aici o trecere de patru paşi lărgime, împuţinată şi îngreunată de clonţuri de stânca. Nu pot înainta decât doi ori trei oameni; îi fulgerăm cu puştile pe rând.

Oamenii aveau dreptate. Călătorul acceptă imediat planul de război şi dădu imediat şi dispoziţiile pentru noapte. Trebuiau în primul rând sa nu se mişte din locul unde poposiseră până la revărsarea deplină a nopţii. Nu

trebuiau să facă nimic care să dea de bănuit că au vreo grijă. De dincolo de mal, de pe o movilă, două umbre ferite după stânci îi observaseră cât ţinuse lumina asfinţitului.

Îndată ce se întunecă deplin, caii fură duşi la adăpost tocmai în capătul limbii de pământ. Caii kirghizi sunt anume dresaţi, ca să nu necheze noaptea, şi instinctul lor îi face ca să stea în cea mai deplină linişte iu stepă, între primejdiile întunericului. Doi oameni din escortă sporiră focul, ca şi cum se făcea gătire pentru odihna nopţii. Pe când aceştia întreţineau flăcările, ceilalţi puneau în siguranţa caii înşeuaţi şi mutau tabăra.

Tarhatul cailor fu adus înaintea trecătorii celei înguste. Acolo escorta se găti de odihnă, cu straja cuvenită şi armele gata. Cei de la foc aveau poruncă să vie târâş în acelaşi loc, îndată ce ar simţi ceva din partea lotrilor. Până atunci aveau însărcinarea să întreţie focul.

În locul de apărare pe care şi-l alesese, Atkinson se putea socoti în deplină siguranţă, de aceea porunci oamenilor sai odihnă, lăsând de veghe numai străjile.

Focul străjuit de cei doi oameni împrăştia o vâltoare orbitoare, ce se răsfrângea în apa liniştită a lacului. Europeanul urmări un timp pe luciu jocul acesta de lumini, apoi adormi.

Prima strajă a nopţii încă nu se isprăvise, când cei doi oameni de la foc veniră târâş să vestească apropierea hoţilor. La lucirea crescută a flăcărilor, în clipa când aruncaseră un braţ de ierburi şi spinării uscate, putuseră observa la linia stepei siluete de călăreţi.

Armele fură gătite. Fu dată poruncă să tragă trei oameni odată, îndată ce bandiţii ar fi intrat în strâmtoarea peninsulei. Asta însemna trei rânduri de focuri, dând vreme de reîncărcare a armelor. Puşca lui Atkinson, cu două focuri, adăugindu-se între salve, ar fi ajutat şi mai mult oamenilor săi operaţiile de încărcare.

După ce făcu această rânduială, exploratorul şi

însoţitorii săi aşteptară pe bandiţi în cea mai deplină linişte.

Îndată se auziră tropote la malul lacului, însă întunericul era aşa de adânc, încât nu se putea deosebi nimic. Cu destulă luare aminte, hoţii cercetară locurile. Se opriră o clipă în capătul peninsulei, sfătuindu-se. Câţiva înaintară până la trecătoarea cea îngustă, dar nu îndrăzniră să meargă mai departe.

Într-o vreme, glasurile lor se auziră limpede în liniştea nopţii. Cei din adăpostul peninsulei recunoscură, fără nicio putinţă de îndoială, vocea lui Kubaldos. După un sfert de ceas de pipăiri şi cercetări, în sfârşit banda părăsi malul lacului, îndreptându-se spre miazănoapte. Kirghizii din escortă explicară lui Atkinson înţelesul cuvintelor pe care Kubaldos le rostise, când el şi ai lui se aflaseră aproape, în gâtuirea peninsulei.

– Sunt nişte fricoşi! strigase el cu mânie; dar din mina mea nu pot scăpa. Mergem să-i căutăm mai încolo, în mlaştinile bălţii, unde socot eu că s-au ascuns. Dacă nu-i găsim acolo, le tăiem calea prin stepă, înainte de a ajunge la aulul lui sultan Sabek.

Atkinson făcu tot ce trebuia sa înşele previziunile lotrului. Îndată ce se lumină, se luă după urmele cailor lui Kubaldos, înspre miazănoapte, apoi, de la un timp, se desfăcu direct către răsărit, pe când banda de hoţi căuta la miazănoapte. Mergând cu repeziciune, ajunseră a doua zi la păşunile lui sultan Sabek, fără să fi văzut apărând în zarea stepei baltagurile lotrilor.

Aici europeanul găsi bună primire, liniştea şi odihnă.

Sultan Sabek, prin numărul slujitorilor lui, a turmelor, hergheliilor şi cirezilor, evoca pe acei regi, păstori de turme şi popoare, de care vorbeşte Biblia şi pe care îi menţionează Homer. Doamna sultană, soţia lui sultan Sabek, şi domniţa, fiica domniilor lor, aşezate în faţa lui Atkinson la vremea prânzului şi a cinei, făceau cinste acelor momente solemne, fără ca să ia parte la mâncare.

La prezenţa lor ceremonioasă în straie de gală, se adăuga şi cântăreţul curţii, care cânta felurite cântece din balalaică în tot timpul cât oaspeţii se îndestulau cu felurite mâncări, întocmai ca în vremuri ce erau dispărute pentru alte seminţii. La aceşti nomazi nimic nu se schimbase, timpul stătuse. Aşa trăiau acum zece mii de ani, aşa pe vremea invaziilor acum o mie cinci sute de ani. Aşa pe vremea lui Ghin- ghis-han.

Sultana nu era frumoasă, însă era bogat înveşmântată cu un halat de catifea neagră, mărginit cu horbote de matasă. O eşarfă roşie cârmâz îi încingea mijlocul; purta în cap turban de borangic alb. Fiica era mai frumoasă decât maică-sa, probabil din pricina frăgezimii tinereţii ei. Purta un halat genunchier de matasă vrâstată în negru şi roşu-cârmâz, şi turbanul de mătasă albă, care-i înfăşură tâmplele, lăsa să scapete pe umerii ei cârlionţi de păr negru.

În toate aceste triburi, doamnele au cinstea şi îndatorirea să mulgă vacile, oile şi caprele. Funcţia asta o îndeplineau deci şi sultanele de aici. Iepele nu le mulg decât războinicii.

Bogăţia populaţiilor de aici se alcătuieşte numai din turme, cirezi şi herghelii. Vitele se socotesc cu zecile de mii, şi din ele se alege zestrea fetelor.

Dintre toate dobitoacele, cel mai preţuit e calul, fie pentru slujba ce face, fie pentru hrana ce dă, şi kirghizul care cârneşte cu dispreţ nasul când vede o bucată de carne de vacă, îşi sticleşte ochii cu lăcomie şi deliciu când sfârâie în ţiglă friptură de cal. De aceea mai mult decât încălcarea păşunilor, furtul vitelor şi îndeosebi al cailor constituie pricina nesfârşitelor războaie care tulbură liniştea stepelor.

Expediţiile acestea tâlhăreşti se numesc "baranta". Ele au loc obişnuit în puterea căldurii, în ceasul de moleşală al amiezii. Atunci lotrii atacă turmele sau aulurile. Scopul hoţilor nefiind să lupte, ci numai să răpească, baranta

are de scop să înlăture pândarii şi să împingă mai ales hergheliile în stepă: după aceea le mână înaintea lor cu harapnicele.

Nu-i bătălie decât când oamenii aulului prind din vreme de veste şi au răgaz să facă faţă, înarmaţi. Atunci au loc lupte corp la corp şi scene sângeroase a căror amintire se păstrează în legendele pustiei.

Într-un aul, Atkinson a ascultat povestindu-i-se o întâmplare cu o baranta, în care agresorii au fost primiţi cu arma în mână şi măcelăriţi în cea mai mare parte. Unul dintre hoţi, năzuind la o iurtă, a primit lovituri de baltag şi suliţă şi a căzut. În clipa când cădea el zvârcolindu-se şi dându-şi sufletul, mama lui l-a cunoscut. Era un fugar din aul, care se întorcea cu hoţii asupra părinţilor lui.

Urile şi răzbunările iscate din asemenea fapte şi care se ţin lanţ în vremurile obişnuite, nu se alină decât atunci când un şef de trib moare. Prietini şi duşmani se grăbesc să vină la înmormântarea lui; în acest răstimp, ostilităţile se suspendă.

În vremea cât a peregrinat prin Asia Centrală, Atkinson a fost martor la asemenea funeralii.

Murise Darma-Sârâm, bătrân şef stimat de tribul lui şi temut de celelalte triburi. Îndată ce îşi dădu duhul, crainici fură repeziţi în toate vânturile, ca să vestească evenimentul în toate aulurile nomazilor. Cum ajungeau aceşti crainici, încălecaţi pe cei mai buni cai şi bogat înveştmântaţi, cum ajungeau într-un aul şi strigau vestea, alţi călăreţi din acel aul se ridicau în şa şi porneau mai departe în toate direcţiile zării, ca să risipească vestea. În câteva ceasuri, ştirea ajunse la sute de kilometri.

Sultanii, şefii, bătrânii triburilor încălecară îndată, ca să vie la înmormântarea lui Darma-Sârâm. Până în sară se făcu mare adunare. A doua zi, curseră din toate zările alţi oaspeţi.

Dinaintea cortului era înfiptă o suliţă, având în boldul ei flamură neagră. Subt această flamură zăcea răposatul, îmbrăcat cu cel mai bogat costum al lui. La cap avea jilţul de stăpânitor; de o parte şi de alta a jilţului, şăile, hamurile, frâiele şi armele lui de război. Din vârful cortului atârnau perdele de mătasă chinezească în falduri mari şi soţiile, fiicele mortului şi femeile tribului, îngenunchiate dinaintea cadavrului, îl boceau cu glas mare, cumpănindu-se necontenit înainte şi îndărăt. Era un spectacol solemn şi patetic în acelaşi timp. Bărbaţii soseau în grup, înaintau subt perdele, îngenuncheau un timp şi întovărăşeau şi ei cântările de jale cu vocile lor de bas. Nu erau nici ţipete, nici gemete, nici păr smuls, cum şi obişnuieşte la înmormântările popoarelor sălbatice. Era un fel de serviciu religios muzical.

În acelaşi timp, o altă parte a ceremonialului, avea loc îndărătul cortului. Acolo bărbaţii tribului, înjunghiau zece cai şi o sută de oi pentru praznicul înmormântării. Focuri ardeau subt căldări uriaşe, asupra cărora se aplecau operatori goi până la brâu, cu polonice mari de lemn în mâni şi cu braţele pline de sânge.

Sara, în aul, orişiunde se proiectau flăcările, pe lumina lor se zugrăveau asemenea scene de praznic de moarte. Lângă umbrele negre ale celor care amestecau cu polonicele în călduri, se vedeau fantasma de oameni, care înălţau braţele lovind şi de cai smuncindu-se în sus şi sărind în două picioare, nechezând dureros şi căzând apoi la pământ. Câte un răstimp, focurile se potoleau şi zarva părea a conteni; apoi vântul mâna fumul la o parte şi sacrificatorii apăreau iar, ca demoni ai unui rit infernal. Şi dinspre iurta cea mare, bocetele femeilor, întovărăşite din când în când de basuri profunde, nu mai conteneau.

Slujba aceasta mortuară a durat şapte zile. În fiece clipă descălecau alţi sultani şi alţi războinici din pustie. Atkinson socotea numărul lor cam de două mii.

În ziua a opta, avu loc înmormântarea lui Darma-

Sârâm. Cadavrul, despoiat de haina de ceremonie, fu înfăşurat în giulgiu şi aşezat pe o cămilă, care-l purta până la groapă. Tronul sultanului era adus de altă cămilă. După asta urmau doi cai, care-i fuseseră mai dragi, după aceea soţiile, fetele, femeile tribului bocind, şi în jurul lor preoţii şi războinicii amestecând la imnul de jale vocile lor bărbăteşti. Cântarea se pierdea departe în nemărginirea stepei.

Când ajunseră te groapă, trupul fu coborît. Popii închinară rugăciunile lor. Linul din ei pomeni isprăvile războinice ale răposatului. Caii fură jertfiţi şi coborâţi în groapă, de o parte şi de alta a stăpânului lor. Deasupra gropii fu grămădita apoi ţărână şi toţi jalnicii privitori se întoarseră la aul, unde se pregătea praznicul cel mare. În cinstea mortului, fuseseră înjunghiaţi o şută de cai şi tăiate o mie de oi.

După ce se întoarseră la iurta lui Darma–Sârâm, femeile urmară a boci încă o vreme lângă armele lui. După aceea familia defunctului ieşi la iveală în faţa cortului ca să primească ceea ce în Europa se cheamă "complimentele de condoleanţe", din partea tuturor şefilor de trib veniţi la înmormântare.

Praznicele în cinstea mortului se mai prelungiră câteva zile; apoi, rând pe rând, musafirii plecară spre aulurile lor. Tribul lui Darma-Sârâm, după rânduiala nomazilor urma să ţie doliu un an de zile, bocind dimineaţa şi sara, la răsăritul şi la asfinţitul soarelui.

ALŢI SULTANI ŞI HANI

Aulul lui sultan Sabek era în extremitatea sudică a explorărilor ne care le plănuise Atkinson. Din acest loc nu mai erau decât două zile de umblet până la oraşul chinezesc Barkul. Călătorul manifestând dorinţa să viziteze această margine a împărăţiei, gazda sa clătină

din cap.

– Nu socot că-i cuminte ca cinstitul nostru oaspete să-şi îndeplinească asemenea poftă. La hotarul chitailor e totdeauna primejdie. De intrat, intri cu uşurinţă, însă, pe urmă, nu mai poţi ieşi.

Totuşi, Atkinson împinse cercetările până în vecinătatea acelui loc. Văzu un târg cu case mici şi joase împrăştiate pe scoborâşul unei coline. Erau alcătuiri uşoare felurit colorate, ca acele care se văd în stampe. Dincolo de colină în fundul zării, se înălţau uriaşe culmi ninse. Soarele, străpungând ceţele, fulgeră în gheţari, care îşi înălţau ascuţişurile până în albastrul cerului.

– Acolo-i Bogda-Oola! dădu lămurire unul dintre călăuzii lui sultan Sabek.

Fulgerul se transformă în jăratic trandafiriu, apoi scânteierea înălţimii rămase curată ca un argint nou. Lumina trecu la vârfuri mai mici, pe urmă se împrăştie peste tot masivul. Acea splendoare de lumină se zugrăvea crud pe un fond de întunecime neguroasă. Nicăieri, în călătoriile lui pe pământ, Atkinson nu văzuse radiind frumuseţea munţilor în proporţii aşa de uriaşe.

În jurul său, escorta era alcătuită din douăzeci şi cinci de oameni şi patruzeci şi cinci de cai. Patru dintre oamenii lui sultan Sabek purtau suliţi lungi şi baltaguri; hainele lor din piele de cal şi căştile încheiate peste cuşme le dădeau o înfăţişare sălbatică. Kirghizul pe care sultan Sabek îl dăduse călătorului drept călăuză prin pustie, era un om în vârstă de patruzeci de ani cu înfăţişare inteligentă şi forme atletice. Era tovarăşul nedespărţit al lui sultan Sabek în umbletele prin stepă; cunoştea toate drumurile în toate direcţiile zării.

În tovărăşia acestui om priceput şi devotat, călătorul putu să-şi înceapă altă cale îndărăt. Mulţămită lui, Atkinson înscrise pe harta explorărilor sale un lung itinerariu pe partea nordică a munţilor Sian-Şan, şi prin deşertul ce se întinde de la baza nordică a lui Bogda-

Oola, până la bazinul lui Kessil-bak-noor. Pe acest traiect, Atkinson întâlni iarăşi pe unele din cunoştinţele sale: Uiias şi Baspasihan, care se mişcaseră, cu turmele şi triburile lor, spre locurile de tomnatic. De asemenea, Atkinson lega prietenie cu mulţi alţi regi păstori, care urmau să trăiască în atmosfera timpurilor primitive. Astfel el pomeneşte de sultan Iamantuk, unul dintre cei mai inteligenţi prinţi ai deşertului. În portretul pe care i l-a făcut, călătorul îl înfăţişează (aşa cum se vede alături) între fiica sa, tip de frumuseţă kirghiză, şi feciorul său, care-i face o comunicare stând îngenunchiat, după obiceiul mongolilor. De asemenea, Atkinson pomeneşte de sultan Bek, cel mai puternic şi bogat prinţ al hoardei celei mari. Apoi dânsul nu uită de sultan Bulania, care făcuse cândva o călătorie la Omsk şi Tobolsk: deci era socotit ca cel mai instruit şi luminat bărbat din seminţia sa. Atkinson a cunoscut, în fine, pe sultan Suk, care, aşezat în vecinătatea ruşilor şi aproape de păşunile hoardei de mijloc, îşi făcuse cea mai mare faimă de hoţ. Având respectabila vârstă de optzeci de ani, nu putea participa personal la „baranta”; însă punea necontenit la cale în toate direcţiile, asemenea expediţii.

La o altă vizită, pe care o făcuse acestui vrednic şef, Atkinson a fost martor la rugămintea pe care câţiva kirghizi din hoarda de mijloc veniseră să i-o facă.

Îi cereau să binevoiască a le da îndărăt pe nevestele şi copiii lor, răpiţi de bandiţii măriei-sale. Dar bătrânul sultan a rămas neînduplecat, pretinzând că furtişagul acesta era un drept al său.

Suk-sultan primea de la împăratul rusesc o pensie: astfel găsea mijlocul să-şi trădeze şi triburile seminţiei lui şi să înşele şi pe majestatea sa imperială.

Într-o baranta de mai-de-mult, un baltag îi tăiase nasul şi de atunci rămăsese cârn. Când Atkinson îi făcu portretul, Suk-sultan îl rugă, cu un zâmbet binevoitor, să puie acolo un nas cumsecade, ca nu cumva luminăţia sa

ţarul să aibă vreo bănuială asupra purtărilor lui. Cu acest prilej al portretului, se îmbrăcase într-un strai de purpură şi-şi pusese la vedere pe piept, o medalie de aur, iar la cingătoare o sabie, pe care împăratul Aâexandru I i le dăruise şi de care Suk-sultan era nespus de mândru.

Vulpoiul acesta bătrân a făcut mai târziu, în primăvara următoare, o vizită lui Atkinson. Acesta se stabilise pentru un timp la Kopal, ca să petreacă iarna. Acolo, doamna Atkinson dăruise soţului său un fiu, căruia i-au pus numele Alatau, în amintirea culmilor de munţi care încununau orizontul.

Împrejurarea aceasta, spune doamna Atkinson în memoriile ei, a prilejuit părechei de exploratori foarte multe vizite. A venit şi sultan Suk în mai multe rânduri. Cea mai mare petrecere a lui era să se ducă să se aşeze în faţa unei oglinzi de călătorie, atârnată de părete în iatacul doamnei Atkinson.

Sta acolo câte un ceas, făcând oglinzii felurite strâmbături şi izbucnind din când în când într-un râs zgomotos. Probabil că abia acum avea prilej să-şi admire înfăţişarea-i măreaţă şi nasul împuţinat. De câte ori venea, ruga pe doamna Atkinson să-i dăruiască lui oglinda. Neputând-o convinge, se hotărî să ceara o pereche de foarfeci. Dacă nu-i poate dărui nici foarfecele, să i le împrumute măcar, să puie pe armurierul lui să-i facă altele întocmai. Doamna Atkinson n-a mai văzut nici originalul nici copia. O altă petrecere a lui era să se joace cu copilul. De altminteri mulţi kirghizi din pustie auziseră de Alatau şi veneau să-l vadă. Cei mai mulţi nu uitau să aducă rodin. Unul dintre sultani trimese lui Alatau o oaie friptă. Copilul abia împlinise şase săptămâni.

Interpretul introducea pe vizitatori în cameră. Sultani sau kirghizi de rând înaintau în vârful degetelor şi se uitau cu luare aminte în jurul lor la ciudatele obiecte europeneşti. Unul dintre sultani, într-un rând, a rămas aşa de uimit la vederea unei părechi de mănuşi a lui

Atkinson, încât numaidecât le-a luat şi a ieşit cu ele afară ca să le arate slujitorilor lui.

Cum doamna Atkinson ştia că soţul său lepădase aceste mănuşi, crezu că face plăcere dăruindu-le sultanului.

El le aşeză la locul lor şi dădu lămuriri prin interpret, că, dacă doamna binevoieşte să-i facă un dar, atunci măria-sa pofteşte mai degrabă un şervet.

Doamna Atkinson porunci lui Iarola, interpretul, să dea un şervet şi să puie la locul lor mănuşile.

Doamna Atkinson ieşi apoi o clipă din cameră. Când se întoarse, sultanul nu mai era acolo, şi dispăruseră şi mănuşile.

POST CHINEZ LA HOTARE

Găsim folositor să relatăm, după jurnalul doamnei Atkinson, câteva lucruri care s-au petrecut călătorilor la graniţa chineză, adică locul unde se isprăveşte teritoriul nomazilor şi unde începe viaţa statornică a străvechei civilizaţii chinezeşti. Raportul de la una la alta şi astăzi e acelaşi ca acum şapte sute de ani. Acum şapte veacuri şi mai bine zidul cel mare şi pacea înţeleaptă a împărăţiei cereşti au fost rupte de şuvoiul hoardelor lui Ghinghis. Pe urmă China a mistuit încet-încet invazia şi echilibrul s-a restabilit.

Către sfârşitul verii, soţii Atkinson ajungeau la un pichet chinezesc aşezat la Ciugaciak.

Interpretul fusese de părere că înaintarea aceasta până la cordonul militar împărătesc era primejdioasă. Un tătar îl încredinţase că chinezii au să facă prizonieri pe călători.

Domnul şi doamna Atkinson întâmpinase cu un zâmbet teama interpretului.

Când caravana de cămile şi cai ajunse în vederea pichetului chinezesc, interpretul mongol dispăruse.

Înaintând înspre ofiţerii chinezi, Atkinson, îi salută. Ei se închinară cu zâmbete de bunăvoinţă.

În depărtare se profilau pe orizont turnurile oraşului împărătesc.

Pentru întâia oară în expediţia lor călătorii europeni vedeau obrazuri şi costume chinezeşti.

Încălţămintele ofiţerilor care ieşiseră întru întâmpinare erau de satin negru cu călcâie foarte înalte şi tălpi groase. Hainele erau deosebit de frumoase; ale slujitorilor de rând erau de bumbac albastru; ale ofiţerilor, de mătasă.

Slujitorii poftiră cu gesturi şi cu plecăciuni pe musafiri. Pe când unii îi călăuzeau cu respect şi politeţă, alţii alergau să dea de ştire celui mai mare din partea locului.

Cei care călăuzeau de aproape pe domnul şi pe doamna Atkinson îi duseră până la ograda interioară, unde un ofiţer superior petrecea jucându-se cu un gânsac.

Când oaspeţii se apropiară, ofiţerul îşi părăsi tovarăşul de joacă şi se întoarse spre cei care veneau, cu semnele celei mai mari politeţi.

Era un ora deosebit de înalt, uscat şi subţire ca o trestie, cu obrazul ars de soare şi vânt. Conduse pe călători în odaia lui şi-i pofti să se aşeze pe un fel de platformă, care-i servea lui de pat. Încolo odaia era goală. O mulţime de ofiţeri veniră, curioşi, ca să cunoască pe străini.

Ofiţerul pofti să afle cărei pricini se datoreşte sosirea în acele locuri a străinilor.

– Trecând prin apropiere de Ciugaciak, răspunse Atkinson, am dorit să vizităm oraşul şi în acelaşi timp să prezentăm guvernatorului omagiile noastre respectuoase.

– Suntem foarte mulţămiti de răspunsul domniilor-voastre, întâmpină ofiţerul superior; vă rugăm să fiţi aşa de buni să vă alcătuiţi deocamdată iurta şi popasul aici şi

eu voi trimete numaidecât guvernatorului o depeşă. Până sara trebuie să sosească răspunsul.

După ce călătorii se aşezară în cort, ofiţerul, însoţit de un interpret şi un secretar, veni să facă vizită şi să bea o ceaşcă de ceai cu străinii călători. Îndeplinindu-şi această datorie de politeţă, nu înceta de a cere lămuriri asupra împrejurărilor care aduceau pe călători în acele locuri depărtate, cum şi asupra tuturor obiectelor pe care le aveau cu ei. După a sa părere, totuşi, cei mai minunat şi mai ciudat lucru pe care-l avea Atkinson cu sine, era doamna Atkinson.

Între altele ofiţerul şi însoţitorii săi se tânguiau că de doi ani stau în aceste singurătăţi, despărţiţi de familiile şi mai cu sama de soţiile lor. După rânduiala împărătească, mai aveau de stat acolo încă un an, şi abia după aceea le era îngăduit să se întoarcă la lume.

A doua zi dimineaţă, doi ofiţeri şi trei soldaţi descălecări în faţa iurtei călătorilor. Neavând interpret, se mulţamiră să facă gesturi şi să se bucure de vederea străinilor.

Doamna Atkinson îi pofti la o ceaşcă de ceai şi ei primiră cu plăcere înclinându-se ceremonios; când dintr-odată deveniră atenţi la o chemare din urmă; strânseră mâinile călătorilor, se închinară, încălecară şi plecară cu mare grabă. Erau probabil nişte ofiţeri de la un pichet şi veniseră să-şi satisfacă curiozitatea. Toţi erau extrem de înalţi; probabil erau anume aleşi aşa, ca să vadă de departe şi să poată privi pe deasupra stufurilor. Soldaţii aveau arc şi cucură de săgeţi; unul purta suliţă: ca şi kirghizii, aveau şăi înalte şi scări scurte.

Nu după multă vreme – cam după două ceasuri de aşteptare – ofiţerul cu gânsacul veni la cortul soţilor Atkinson să-i vestească că trei şefi mari al lui doresc să vadă pe străini şi ar fi foarte fericiţi şi onoraţi să-i primească.

Deci doamna Atkinson îşi puse pălăria, încredinţă unui

slujitor, numit Columbus, pe Alatau; şi dând braţul lui Atkinson, amândoi, cu copilul după ei în braţele slujitorului, se duseră la pichetul chinezesc. Înaintea lor mergea interpretul.

Soldaţii erau aşezaţi pe două rânduri; călătorii trecură printre ei. Ofiţerii cei mari chinezi aşteptau aşezaţi cu picioarele încrucişate pe un covor întins la umbra unui grup de arbori. Locul era plăcut şi răcoros. La dreapta, în depărtare, se vedea un mormânt şi la stângă curgea o apă.

Ofiţerii se ridicară şi dădură cu călătorii mâna în chipul cel mai cordial; după aceea îi poftiră pe covor şi slujitorii aduseră îndată ceai şi zaharicale.

Unul dintre aceşti kaldi – numele chinezesc al gradului – ceru doamnei Atkinson învoirea să ia în braţe pe Alatau. După ce privi pe copil şi îl acoperi de sărutări, îl trecu şi celorlalţi ofiţeri, după care, primindu-l din nou în braţe, îl aşeza la o măsuţă mititică anume adusă.

Începu iar o lungă şi întortocheată convorbire privitoare la scopurile călătoriei străinilor.

Atkinson îşi repetă dorinţa de a vedea oraşul şi de a saluta pe guvernator.

– Înţelegem foarte bine dorinţa domniilor-voastre, zise ofiţerul împărătesc; domniile-voastre sunteţi cei dintâi englezi care aţi ajuns la acest hotar al împărăţiei; domnia-sa domnul guvernator nu v-ar putea îngădui, credem, să intraţi în oraş, cu toată bunăvoinţa şi plăcerea pe care o are, până ce nu va trimete întâi şi întâi veste luminăţiei sale; deci dacă onoraţii călători binevoiesc să aştepte până ce se va duce şi se va întoarce curierul, măria sa guvernatorul va fi foarte bucuros sa-i primească cu toată cinstea cuvenită.

Atkinson îi informă că nu poate să aştepte. Interveni doamna Alktnsen:

– Poate aş putea intra eu singură în oraş, numai pentru puţină vreme.

– Pentru care pricină doriţi asta? zâmbi căpitenia împărătească.

– Vreau să văd oamenii şi locurile, replică doamna Atkinson.

– N-aveţi a vedea mare lucru, îi întoarse cuvânt ofiţerul; oraşul e sărac şi n-are în el nimic frumos. Interesantă ar fi intrarea domniei-voastre mai ales pentru femeile şi fetele de aici, care n-au văzut până acuma o persoană străină aşa de frumoasă. Insă rânduielile noastre ne opresc să vă dăm drumul; dacă aş face altfel, aş plăti cu capul meu atare îndrăzneală.

Rostind aceste cuvinte, kaldiul duse mâna la gât, zâmbând cu înţeles.

– Poate domnia ta, urmă el adresându-se lui Atkinson, ai putea totuşi să intri, daca te-ai îmbrăca în straie de kirghiz şi te-ai rade pe cap.

Atkinson îşi scutură pletele, refuzând din nou.

– Vreau să intru aşa cum sunt şi în calitatea mea de englez, hotărî el.

Ofiţerii se înclinară politicoşi.

Convorbirea se făcea cu oarecare greutate şi încetineală; tălmăcirea trecea prin patru limbi deosebite. Tălmaciul europenilor stătea alăturea de ei. Înspre partea ofiţerilor chinezi lucru era ceva mai complicat. Tătarul care traducea în chinezeşte, bărbat cu o înfăţişare frumoasă, stătea în stângă căpităniilor împărăteşti şi, după ce primea de la europeni o comunicare, se înturna către stăpânii lui, punând un genunchi în pământ; după aceea se ridica şi, încrucişându-şi braţele pe piept, îşi pleca fruntea cu umilinţă şi tălmăcea cuvintele călătorilor. Când kaldiul dădea răspuns, tătarul îngenunchia iar, apoi se ridica şi se întorcea cu acelaşi ceremonial spre englezi.

Apoi călătorii fură poftiţi la masă, după ce fură mai întâi rugaţi cu vorbe delicate să binevoiască a ierta sărăcia şi simplicitatea mesei.

Slujitorii aduseră o mâncare de orez cu carne; supa fu servită la urmă; după aceea veniră ceştile de ceai şi dulciurile. Chinezii încercară să înveţe pe străini întrebuinţarea beţişoarelor în loc de furculiţă şi petrecură puţin pe socoteala neîndemânării oaspeţilor, interpretul George aduse tacâmurile domnului şi doamnei Atkinson, ceea ce fu iarăşi prilej de mirare pentru ofiţeri.

– Am fost odată în viaţa mea la Canton, zicea kaldiul, şi atuncea am văzut acolo englezi care aveau şi ei asemenea instrumente.

După ceai, călătorii îşi luară rămas bun de la ofiţeri; Alatau trecu prin braţele tuturor ofiţerilor şi soldaţilor care-l sărutară cu mare dragoste. Copilul găsi în împrejurarea asta prilej de petrecere şi bucurie.

TRECEREA MUNŢILOR ALATAU. STÂNCILE DE LA KORA. LEGENDE KIRKIZE.

Ca să se întoarcă de la Ciugaciak la Kopal, călătorii aveau a străbate întregul masiv Alatau. În partea de miazăzi munţii aceştia sunt rupţi într-o prăpastie dublă; în partea de miazănoapte panta lor e tăiată de unsprezece ape care se revarsă spumegând în lacul cel mare Tenghiz. Călăuzii aleseră o trecătoare pe care o urmează nomazii în migraţiile lor de toamnă. Prin alte părţi muntele nu poate fi suit nici vara, nici primăvara, iar în vremea iernii troienele sunt aşa de mari încât numai gândul să le străbaţi e o nebunie. Aulurile se găsesc la distanţe de sute de kilometri unul de altul; scenele măreţe ale acestor peisagii rămân aproape necunoscute privirilor omeneşti. Tigrul trăieşte aicea în pace în culcuşul lui, ursul sălăşluieşte tihnit în peşteră şi celelalte sălbăticiuni rătăcesc fără grijă prin codrii fără sfârşit.

La intrarea trecătorii în munte, caravana făcuse popas de sară; nourii groşi se ridicaseră de pe piscuri şi soarele

străluci deodată asupra ţancului celui mai apropiat al muntelui Actu. În lucirile asfinţitului, gheţurile eterne străluceau ca nişte rubine enorme; deasupra, văzduhul era împurpurat; în adâncurile prăpăstiilor începeau să se întindă umbrele serii. În faţa iurtei călătorilor, kirghizi frigeau oaia pentru cină. Cămilele şi caii erau culcaţi pe pajiştea din preajmă. Cu toată truda zilei, Atkinson nu se putu stăpâni să nu reproducă pe cartoane lui această scenă, păstrând în amintire un asfinţit de soare de o poezie fără păreche.

La miazăzi pe platoul unde se găsea călătorul, se zimţuiau piscurile pitoreşti şi măreţe ale masivului Alatau; cele mai nalte erau pururi ninse în văzduhul albastru. Văile şi plaiurile dau o păşune bogată; aici vin în fiecare an kirghizii cu hergheliile lor la tomnatic. După ce stau două sau trei săptămâni, trec mai departe.

În explorările lui în aceste regiuni, Atkinson găsi câteva gorgane. Unele păreau morminte vechi, altele cetăţui ruinate. Lângă cel mai mare dintre aceşti tumuli, Atkinson găsi patru stânci enorme de formă circulară. Păreau nişte altare pe care cei de altă dată jertfeau oameni sau animale sufletelor celor morţi.

Cine le-a adus aicea? Cine le-a clădit?

Întrebarea trebuia să rămâie fără răspuns. Kirghizii au asupra acestui loc o tradiţie: aceste stânei ar fi înlemnind locul unde o seminţie de demult a hotărât, nu se ştie pentru ce motive, să se distrugă. Au pregătit deci aceste morminte uriaşe; părinţii au ucis pe femei şi pe copii, afară de feciorul cel mai mare; după aceea feciorii au ucis pe părinţii lor şi şi-au dat şi ei moartea. Kirghizii spun acestor oameni vechi: „nenorociţii care s-au omorât singuri”.

Urmând calea peste munte, călătorii au trecut pe lângă o cascada a râului Kopal, care cade în prăpăstii afunde cu un muget înfricoşat. Stânci cu forme bizare împresură acest loc. Nu departe de acolo, Atkinson dădu peste locul

numit Cimbulac sau "o mie de izvoare", puhoi spumos care sare într-o râpă în formă de cupă alcătuită din marmoră galbenă şi roşie. Trecând peste obcina care desparte bazinul Kopal de bazinul Kora, caravana ajunse într-o regiune unde frământările muntelui aveau înfăţişarea unor lucrări de titani. Cinci stânci enorme se ridicau la distanţe egale şi într-o ordine care părea hotărâtă de o voinţă inteligentă.

Mai departe de acest grup se ridicau altele cu forme tot aşa de extraordinare şi într-acelaşi chip inteligent rânduite.

Stâncăriile acestea aveau când înfăţişarea de cetăţui, când aspect de clopotniţi; când păreau turnuri aplecate la margine de prăpastie, când morminte vechi. Kirghizii se apropiau de acele locuri cu sfială şi adâncă veneraţie. Lângă un asemenea mormânt vechi cu toţii lăsară câte un petec din veşmintele lor, drept ofrandă duhurilor celor morţi.

– Aici în valea Kora, dădu lămurire unul dintre kirghizi, sălaşluiau odinioară nişte uriaşi care băteau război cu alţi uriaşi din ţinuturile Tarbagatai, Barluk şi Gobi. După bătăliile lor, uriaşii aceştia mai ales aicea căutau scăpare şi aveau totdeauna străji în vârfurile acestor stânei. Cum zăreau în depărtare pe duşmani, străjile dădeau semn. Uriaşii atrăgeau în prăpastie pe năvălitori şi acolo îi sfărmau cu stânci rupte din coastele munţilor.

Răutăţile uriaşilor de la apele Kora au devenit aşa de nesuferite încât cei din celelalte ţinuturi s-au unit toţi ca să vie cu război aici şi au chemat în sprijinul lor pe diavol.

Când acele oşti au fost văzute venind, străjile au dat semn şi uriaşii şi-au început meşteşugul ca să atragă pe duşmani în prăpăstii şi să dărâme asupra lor stânei, după obicei. Muntele începu să sune de tumultul bătăliei. Lavinele începeau să curgă asupra năvălitorilor; când dintr-odată izbucni un tunet înfricoşat; munţii tremurară

despicându-se, şi din adâncul tartarului zbucniră către cer flăcări şi fum; fulgerele şi tunetele se amestecau sunând din piscuri în văi. Artileria aceasta a adâncurilor a copleşit pe uriaşii de la Kora care dădură înapoi căutând adăpost în această vale. Biruitorii se repeziră după ei având pe diavol în frunte. Dar dintr-odată de pe culmea muntelui începură a curge stâncile, îngropând subt ele pe biruitori.

După această bătălie înfricoşată, duhurile de la Kora au fost pedepsite să steie inchise nouăzeci şi nouă de veacuri în stânci şi povestea acestei întâmplări s-a păstrat până azi din tată în fiu. Multă vreme după aceea, un sultan kirghiz fără frică a cutezat să poposească în această vale. Cu toate mustrările bătrânilor şi tânguirile muierilor, el a răzbătut până aici cu războinicii lui; a poruncit să se înalţe iurtele, să se taie oi şi cai şi să se pregătească ospeţele. Când era petrecerea acestor viteji în toi, s-a întunecat cerul, s-au frământat nourii, a scânteiat fulgerul şi au bubuit tunetele, şi un duh înfricoşat a arătat chip de spaimă, înălţând paloş de foc şi grăind astfel: O, ticălosule vierme, cum ai îndrăznit să vii aicea cu semenii tăi? Priveşte-ţi pedeapsa! Paloşul cel mare căzând, a risipit munţii asupra cutezătorilor. Sultanul şi soţii lui au pierit, pe când femeile priveau din depărtare această vedenie grozavă şi boceau rugându-se de iertare pentru cei îndrăzneţ şi păcătoşi.

Rugăciunile nevinovaţilor au găsit ascultare; li s-a îngăduit femeilor, copiilor şi bătrânilor să strângă osemintele-n mormintele care şi astăzi se văd.

PEŞTERA DRACULUI. TIGRI, URŞI ŞI CERBI.

Diavolul ocupă un loc de frunte în legendele kirghizilor şi în vocabularul lor geografic. În munţii Alatau nu-i prăpastie fără fund sau peşteră neexplorată care să nu fie socotită drept adăpost al Satanei.

Pe când Atkinson cerceta valea înaltă a râului Bascan, descoperi un hemiciclu gigantic, vechi bazin al unui lac secătuit în timpuri destul de apropiate de noi, după cum dovedeau rămăşiţele organice, încă nefosilizate, ale albiei.

Înaintea acestui bazin se ridica un bloc triunghiular de granit de-o sută cincizeci de metri înălţime în care era deschisă o tripla arcadă. Pe când călătorul o privea, globul sângeros al soarelui răsărind apăru dintr-odată în cele trei ferestre de granit, adăogind un efect măreţ acelui peisagiu sumbru.

Şi monumentul acesta, căruia natura i-a dat un aspect mai mult măreţ decât înspăimântător, după părerea kirghizilor, era opera diavolului.

– Este într-un loc, ziceau ei, spărtura pe care a făcut-o el, ca să se scurgă apele lacului.

Călătorul dori să vadă acea spărtură şi, cu toată împotrivirea nomazilor, pătrunse printre stâncile muntelui, urmat de cazaci.

Într-un loc, Atkinson simţi subt picioare tunetul înfundat al puhoiului. Deasupra, stâncile proiectau până la o mare înălţime păreţii lor înclinaţi şi săgeţile ţancurilor.

Atkinson trebui să escaladeze mase enorme de stâncării, după care ajunse la o risipitură verticală ce se deschidea în întunericul afundului. Intrând în întunecimea acelui loc, exploratorul străbătu o distanţă ca de cincizeci de paşi până ce ajunse iar la lumină. În faţă o prăpastie perpendiculară se ridica spre cer. Tufişuri şi liane erau agăţate de acest părete care se ridica până la şase sute de metri. În această masă ciclopică se căsca în adînc gura peşterii care sorbea torentul. Apele se prăvăleau tunând în această prăpastie neagră cu un vuiet aşa de grozav, încât era cu neputinţă călătorului să audă glasul tovarăşilor săi.

Negreşit că asemenea loc nu putea să fie atribuit decât

diavolului.

Atkinson, hotărât să exploreze cascada, îşi depuse sacul şi puşca şi, însoţit de doi cazaci, spre marea spaimă a călăuzului, trecu înainte. La douăzeci de paşi de la intrare tumultul apelor deveni ceva infernal şi fără nume; nervii nici unui om, oricât de oţelit, nu erau în stare să-l rabde un sfert de oră. O pâclă deasă şi rece învălui pe călător, pânzele de apă curgeau pretutindeni în arcuri enorme şi translucide.

Atkinson înaintă subt pâclă până ce ajunse la pragul acelui tartor negru care se deschidea înspre afundul muntelui. Fântâna aceea enorma clocotea într-o noapte veşnică, având deasupra cununa de spume şi de aburi a frământării apelor. Călătorul se retrase profund cutremurat şi ieşi palid la lumină. Kirghizii îl primiră cu bucurie; crezuseră că n-au să-l mai vadă.

Munţii Alatau, înălţând piscuri cu mult deasupra zonei omăturilor eterne şi cufundându-şi rădăcinile în stepă, unde nu rareori, în vremea verii, termometrul atinge 50^{0}C, au o faună dintre cele mai variate. Jos, tigrul îşi căuta prada în turmele şi hergheliile nomazilor; în râpele de sus ursul pândeşte de asemenea aceste turme şi herghelii la vremea tomnaticului şi, când acestea lipsesc, urmăreşte berbecii sălbatici şi cerbii.

În rătăcirile sale prin Asia Centrală, Atkinson a întâlnit deseori şi tigri şi urşi. Răcnetele şi mormăirile lor au tulburat deseori popasurile de noapte. Adesea călătorul a văzut flăcările bivuacului rasfrângându-se în prunelele fixe şi sângeroase ale acestor sălbătăciuni. Într-o zi, unul dintre călăuzi, atacat pe neaşteptate de un tigru, n-a putut scăpa decât sărind de pe calul pe care se afla pe calul de rezervă pe care-l avea alături.

O mare atracţie pentru vânători este cerbul cel mare numit maral, ale cărui coarne sunt foarte preţuite de chinezi. Vânătoarea lui nu se poate face decât în

regiunile înalte ale masivului Alatau şi ale catenelor Mustau; însă pentru urmărirea lui trebuie oameni tari, care să se poată sui până la gheţarii de sus şi până la piscurile acoperite de omăt veşnic. În vremea iernii şi a primăverii, maralul sălăşluieşte în văi; cum începe căldura, se suie pe ţancuri ca să scape de muşte şi insecte. De obicei umblă singur; călătorul însă a văzut uneori grupe de câte zece ori doisprezece stând neclintiţi deasupra prăpăstiilor înalte şi adulmecând depărtările.

Cazacii şi kalmucii desfăşoară în vânătoarea cerbului un sentiment delicat pe care Atkinson afirmă că nu l-a întâlnit la europenii civilizaţi.

Doi cazaci – povesteşte el – erau la vînătoare de cerbi, ca să agonisească mai intâi dee toate carne, şi după aceea să vândă coarnele pentru care chinezii plătesc bun preţ. După câteva zile destul de norocoase, într-o dimineaţă dădură peste un maral deosebit de frumos, ale cărui coarne cu muite raze preţuiau cel puţin cincisute de lei aur. Vederea unui asemenea vânat le spori energia. Asemenea piesă trebuia dobândită cu orice preţ; deci cel doi vânători suiră înălţimi prăpăstioase recunoscând necontenit urmele vânatului. În zadar maralul îşi înmulţea cotiturile şi minciunile, vânătorii îl ocoleau necontenit şi-i strâmtau retragerea. Către amiază cazacii zăriră coarnele cerbului într-un fel de spintecătură a muntelui; într-o parte era un părete de stâncă, de cealaltă parte o prăpastie, aşa încât era cu neputinţă sălbăticiunii să scape.

Când cei doi vânători apărură, cerbul începu a face sărituri neregulate printre stânci, la o depărtare cam de patru sute de paşi. Cazacii îşi grăbiră umbletul şi-şi pregătiră puştile. Dintr-odată maralul se opri dând semne de spaimă, răsucindu-se în loc, ca şi cum ar fi vrut să se întoarcă asupra vânătorilor. Înţelegând că înaintea maralului trebuie să se afle o fiară, poate un tigru, vânătorii nu se folosiră de puşti şi urmară a sui poteca.

Cerbul, din ce în ce mai înfricoşat, şovăia între înaintare şi retragere, când dintr-odată doi urşi se repeziră asupra lui.

În clipa aceea maralul făcu o săritură uimitoare pe deasupra prăpăstiei, căzând dincolo pe un colţ de stâncă, la zece metri depărtare. Unul dintre urşi, sărind şi el, se prăvăli în adâncime; al doilea urs, oprit în marginea prăpăstiei, mormăia cu turbare. Vânătorii înaintară; când fură la treizeci de paşi, fiara se ridică în două labe mormăind, dar un glonte îl prăvăli şi pe el în adâncime. Maralul, în picioare pe stânca lui, privea fără frică pe cei doi vânători. Cazacii se opriră un timp, admirându-i coarnele. Preţul unui asemenea trofeu valora cel puţin cât solda anuală a cinci cazaci ai majestăţii sale ţarului. Totuşi vânătorii nu ridicară puştile asupra lui, însemnară numai locul căderii ursului şi se retraseră.

A doua zi cazacii se întoarseră ca să caute urşii. Constatară cu bucurie că cerbul făcuse înapoi săritura şi scăpase. Căutară şi găsiră urşii în râpă la o sută cincizeci de metri adâncime.

Când se întoarseră la tovarăşii lor şi povestiră întâmplarea, descrierea cerbului apăru atât de minunată tuturor, încât îi rămase numele de împărat al maralilor.

Doamna Atkinson relatează, în memoriile ei, o altă anecdotă interesantă.

În valea râului Bascan, exploratorii fură surprinşi de o furtună, tovarăş obişnuit şi destul de neplăcut în acei munţi. Înspăimântat de tunete şi de mugetul vântului, un pui de maral veni să-şi caute scăpare într-o iurtă. Kirghizii îl împresurară ca să-l prindă, dând strigăte şi ţipete; vătuiul apucă iar spre munţi, alungat de altă spaimă; cazacii încălecară şi îl urmăriră ajungându-l într-un cotlon al muntelui, unde-l prinseră. Când îl aduseră la corturi, puiul de cerb era în bună stare. Îl puseră pe picioare şi îl prezentară doamnei Atkinson.

Lăsând pe Alatau adormit, soţia exploratorului veni la cazacî să vadă vătuiul; îi admiră formele elegante şi-l mângâie pe ochii înlăcrămaţi.

Ceru să i se aducă lapte, pe care i-l oferi ea singură; însă vătuiul întoarse într-o parte botişurul negru.

– Poate i-ar plăcea mai bine să fie liber, zise doamna Atkinson, vă rog să-i daţi drumul.

– Avem să-i dăm drumul, încuviinţară rânjind cazacii, după ce mama lui are să vie aici să-l caute şi noi avem s-o prindem.

Inima de mamă a doamnei Atkinson suferea văzând starea de înfricoşare a puiului de maral. Gândindu-se care ar fi cel mai bun mijloc să-l elibereze, recurse la o stratagemă nevinovată.

Aduse din cortul ei câteva panglici albastre şi, spre marea petrecere a kirghizilor şi cazacilor, le petrecu pe după gâtul vătuiului. Pe când călătorea îi punea această podoaba care contrasta plăcut cu blăniţa lui, vătuiul întoarse spre dânsa ochii lui blânzi. Doamna Atkinson îl priponi de o altă panglică şi, înainte de a se retrage, îl sărută şi taie pe furiş priponul cu foarfecele. Îndată ce ieşi ea, se auzi în depărtare mugetul deznădăjduit al cerboaicei şi în aceeaşi clipă vătuiul scăpă din iurtă şi fugi în munte.

Cazacii încălecară şi-l urmăriră iar, dar nu-l mai putură prinde. Glasul mamei călăuzi pe pui înspre potecile înalte.

După o lună, doamna Atkinson avu o mare bucurie auzind de la nomazii acelor locuri că a apărut în munţi o cerboaică cu un viţel împodobit, ceea ce era pentru ei o adevărată minune. Aşa încât nomazii nu îndrăzneau să prigonească pe cerboaică din pricina viţelului.

Cazacii încercau să încredinţeze pe nomazi că vătuiul poartă la gât panglicile doamnei Atkinson, însă nomazii râdeau şi nu voiau să creadă cu niciun preţ asemenea minciună.

IEŞIREA LUI GHINGHIS-HAN

Fortul Kopal era post înaintat rusesc, în vremea când Atkinson explora acele regiuni. Nu mult după aceea Ţarul-Alb şi-a întins domnia asupra munţilor şi deşerturilor unde trăiau nomazii. Urmaşii lui Ghinghis şi Timur, pentru o sabie ori o medalie, au acceptat, cel puţin nominal, stăpânirea ruşilor.

Din frământările nomazilor, acum şapte sute cincizeci de ani, s-a ridicat acel mare războinic care a cuprins aproape întreg pământul cunoscut atunci şi care a insuflat omenirii o groază ce nu s-a stins încă.

Ghinghis-han a fost pentru strămoşii noştri de odinioară împăratul căpcăunilor. În cursul vieţii lui, celelalte neamuri ale lumii i-au dat felurite nume: Omorâtorul cel mare de oameni, Harapnicul lui dumnezeu, Războinicul desăvârşit, Stăpânul tronurilor şi coroanelor.

Înaintea lui, Asia Centrală trimesese alţi soli sângeroşi Europei. Între repetatele izbucniri ale acestor nomazi pe care i-a cercetat Atkinson, aceleaşi acalmii i-au redus la viaţa obişnuită pe care o descria călătorul. Aceeaşi şi aceeaşi viaţă necontenit oscilatorie a fost şi înainte de Ghinghis-han; aceeaşi viaţă neschimbată este şi astăzi în Asia Centrală. Misterul din care a ieşit înfricoşatul Ghinghis rămâne permanent închis, asemănător cu ai stihiilor care reped şi azi ca în trecut aceleaşi trombe neexplicabile în aparenţa în deşerturile de nisip.

Acum şapte sute cincizeci de ani, dintre nomazii care trăiau exact aceeaşi viaţă pe care ne-o descrie Atkinson, a izbucnit ca un meteor Ghinghis.

Noi europenii învăţăm în şcoli numele unor cuceritori între care socotim ca cei mai mari pe Alexandru Macedon, Cezar şi Napoleon.

Ghinghis-han a fost un cuceritor cu mult mai presus

decât aceştia. După cum îl caracterizează Harold Lamb, e greu să aplicăm lui Ghinghis masurile obişnuite. Când Ghinghis înainta cu hoarda lui, socoteala pământului pe care-l acoperea, îl străbătea, îl bătea şi-l cucerea trebuia făcută nu în kilometri, ci în grade de latitudine şi de longitudine. Oraşele pe care le întâlnea în cale erau de cele mai de multe ori rase de pe faţa pământului; fluviile erau întoarse din cursul lor, pustiile se populau de fugari, câmpiile erau acoperite de morţi şi, după trecerea lui în locuri mai înainte populate, rămâneau în viaţă numai lupii şi corbii.

Această distrugere a vieţii umane înfricoşează gândirea. Nici ultimul război nu poate face să pălească aureola de sânge care a încununat pe acel şef al nomazilor.

Ghinghis a jurat, se zice, pieirea lumii, şi mai ales a lumii civilizate.

Ieşirea lui nu s-a făcut în numele unei credinţe sau a unui ideal. Războaiele pe care le-a purtat hoarda n-au ţintit un scop. Argumentul lui Ghinghis a fost acelaşi ca al vârtejurilor pustiitoare.

Ridicarea nomazilor a fost fără îndoială în legătură cu viaţa lor aspră, cu foamea, cu setea, cu iernile groaznice, cu căldurile excesive, cu neliniştea necurmată în căutarea unui popas tihnit pe care niciodată nu-l găsesc şi nu-l vor găsi.

Precum arată Atkinson, tribul e în funcţie de herghelie şi turmă. Ca să poată hrăni herghelia şi turma, tribul se mişcă pe întinderi nesfârşite pentru păşune şi apă.

Dintr-o margine a pustiului, nomazii trebuie să treacă până-n capătul celălalt al unor vaste întinderi, în munţii Alatau, la tomnatic.

De la lacul Baikal până la frontiera Chinei, hoardele acestea nu au alt scop în cursul generaţiilor decât să găsească popas şi păşune.

Viaţa lor şi politica lor nu urmăresc altceva. Civilizaţia

lor preistorică stă de milenii într-aceeaşi etapă; aparatul digestiv singur comandă destinul lor.

Când iernile cumplite, cu patruzeci şi cincizeci de grade de frig, îl istovesc de foame, când vitele lor mor, când soarele primăverii străluceşte în ochi hulpavi şi flămânzi, instinctul de conservare îi face să pornească acele expediţii de pradă care se numesc „baranta” şi starea aceasta de război pentru hrană e normală la echinocţiul învieri; din veacurile cele mai vechi.

Pentru seminţiile acestea asuprite de călduri, secete, geruri şi lipsuri, într-o regiune în care imensitatea pustiei şi a munţilor e covârşitoare, în care meteorii şi furtunile sunt elemente de spaimă şi distrugere, pentru asemenea seminţii lumea aşezată şi bogata, China sau Europa, nu poate să fie decât obiect de pizmuire, lăcomie şi ură.

Lângă explicaţiile acestea, taina lui Ghinghis-han rămâne totuşi neexplicată. Predecesorii săi, Atila sau Alaric, au fost nişte aventurieri redutabili rătăcind fără scop; pe când Harapnicul lui dumnezeu, Ghinghis, a fost recunoscut şi ca războinic desăvârşit şi Stăpân al tronurilor. Ghinghis a fost un simplu nomad neştiutor de carte, vânător şi păstor; rămas orfan în vârstă fragedă, drepturiie lui de nu se întindeau decât asupra a şapte căruţe. Forţa lui s-a manifestat mai întâi în înmănuncherea triburilor răzleţe. După aceea geniul lui a covârşit, în expediţii militare memorabile, talentele tuturor generalilor cunoscuţi. Acest primitiv ignorant a redactat după aceea un codice de legi pentru cincizeci de popoare.

Pentru europeni, Napoleon pare să fie cel mai strălucit general, însă nu putem uita, adaogă Harold Lamb, că acest mare general a abandonat o armată în Egipt şi a părăsit sfărâmăturile altei armate în troienele Rusiei, pentru ca să ajungă în urmă la căderea răsunătoare care se cheamă Waterloo. Imperiul pe care l-a creat el s-a risipit îndată, codul lui a fost sfidat, fiul său a fost

desmoştenit încă pe când el trăia la Sfânta Elena. Este în toate acestea ceva teatral.

Suntem obligaţi să acordăm mai multa favoare în aprecierile noastre marelui Alexandru Macedoneanul, adolescent îndrăzneţ şi victorios. Numai acesta poate suporta comparaţia cu Ghinghis. Alexandru: zeu tânăr, înaintând cu falanga lui spre soare-răsare şi ducând cu el binefacerile culturii greceşti.

Şi Alexandru şi Ghinghis stăruiesc în legendele seminţiilor Asiei. Dar după moartea lui Alexandru, generalii greci au lichidat curând cuceririle strălucitului lor stăpân. Pe când Ghinghis a statornicit o autoritate absolută din Armenia la Coreea şi de la Tibet la Volga, pe care a lăsat-o moştenire fiului său, iar Kubilai-han, nepotul său, stăpânea încă jumătate de lume.

Iată ce cuvinte cuprindea sigiliul înfricoşatului cuceritor: "În cer, Ha-han. Puterea lui Dumnezeu pe pământ. Puterea împăratului neamului omenesc".

RIDICAREA MONGOLILOR

Ghinghis-han s-a născut către sfârşitul veacului al XII-lea (1160). Numele lui cel dintîi şi cel adevărat a fost Temugin. Viaţa lui de copil a început aşa cum am văzut în descrierile lui Atkinson şi ale altor călători. Orice copil mongol este destinat prin naştere răbdărilor îndelungi şi suferinţii. Vara, umbla uns cu humă pe tot trupul, prăjindu-se la soare; iarna, uns cu seu, se ghemuia subt zdrenţe în cort, muşcat de geruri cumplite. La foc sau la ospăţ locurile cele mai bune le ocupau bărbaţii; copiii tremurau la margine; a tremurat şi el cu ceilalţi copii, bătându-se cu câinii de la oasele aruncate. La cinci ani era călăreţ desăvârşit şi putea trage cu arcul. Mongolii au picioarele strâmbe de călărie şi umblă cu greu pe pământ; starea lor naturală e călare; de aceea sunt cei mai buni călăreţi din lume. Temugin a urmat soarta

tuturor cupiilor din seminţia lui.

Tatăl lui a fost şef şi Temugin a rămas de tânăr orfan.

După moartea tatălui său, Iesukai îl învăţase rânduiala luptei şi a vânatului, făcând din el un flăcău îndrăzneţ şi voinic.

Tribul rămas subt ascultarea unui băiat de paisprezece ani părea sortit să fie sfărâmat cu desăvârşire de către alte grupe de nomazi.

Targutai, han al oamenilor cu ochii cenuşii, vestise chiar că se socoate stăpân peste Gobi şi chemase subt ascultarea sa pe mulţi dintre oamenii lui Iesukai. Ca să-şi îndeplinească hotărârea, Targutai începu, în pustie, vânătoarea împotriva tânărului han mongol.

Temugin s-a arătat viteaz şi neînduplecat în această luptă neegală. A fost prins şi osândit; a scăpat totuşi desfăşurând o energie înfricoşată, regăsindu-şi partizanii şi apărându-se necontenit; necontenit mişcându-se şi punându-se la adăpost în întinderile acelea nesfârşite.

Încet-încet străşnicia lui impuse multor războinici şi aduse în jurul său unele din triburile risipite ale mongolilor. De mai multe ori rănit, deseori fugar, tinărul han ieşea din încercări şi nenorociri tot mai oţelit până ce, organizându-şi în chip dibaci hoarda, care acum ajunsese să numere treisprezece mii de războinici, putu da prima bătălie împotriva vrăjmaşilor lui.

Asupra lui, disputându-i dreptul de păşune în regiunile imbielşugate ale stepei, veneau treizeci de mii de taigiuţi, comandaţi de Targutai.

În asemenea împrejurare alţi nomazi ar fi soluţionat conflictul prin fugă, abandonând turmele şi îndurând şi spârcuirea celor întârziaţi din bejenie. Temugin însă se hotărî să facă faţă primejdiei. Porunci războinicilor săi să se grupeze subt tuiurile subt care erau încadraţi, şi-i orândul în linie de escadroane. O aripă a cavaleriei lui o sprijini pe o pădure; la capătul celeilalte aripi făcu o întăritură adunând toate căruţele, pe care mongolii le

numesc „kibitka”, în patrat. În această întăritură grămădi vitele, femeile şi copiii. Aceştia din urmă erau înarmaţi cu arcuri.

Cei treizeci de mii de duşmani înaintaseră până la valea din preajmă. Se aflau desfăşuraţi în escadroane de câte cinci sute în cinci rânduri de câte o sută de călăreţi.

Primele două rânduri purtau armură: platoşe grele de fier găurite şi legate cu curele; căşti de fier sau de piele lăcuită în boldul cărora fluturau cozi sau coame de cal. Şi caii erau împlătoşaţi cu piele la piept şi coaste.

Călăreţii purtau scuturi rotunde şi suliţi împodobite cu mănunchiuri de cozi şi coame.

Călăreţii în armură se opriră, lăsând să treacă înainte pe cei îmbrăcaţi mai uşor, numai cu piele, şi înarmaţi cu suliţi scurte şi arcuri. Această cavalerie uşoara se învălui asupra mongolilor aruncând săgeţi şi proteguind înaintarea cavaleriei grele.

Războinicii lui Temugin, înarmaţi şi echipaţi la fel, răspunseră atacului trimeţând şi ei săgeţi.

Îndată după această hărţuială, călăreţii uşori se retraseră şi cei greu împlătoşaţi porniră în goană la atac.

Aici interveni geniul lui Temugin. El îşi alcătuise hoarda în două escadroane, grămezi de o mie pe o adâncime de zece rânduri. Deşi el nu avea decât treisprezece unităţi şi taigimii şaizeci, năvala formaţiilor lui mai adînci, pe acest front îngust, opri pe duşmani şi risipi pe cei din fruntea coloanei.

Îndată după această primă izbitură, escadroanele lui năvăliră cu mai multă putere împungând şi săgetând, în felul cum înaintează sunând învolburat marile vârtejuri din pustiul Gobi.

Fiecare unitate a lui Temugin se mişca şi se bătea separat, risipindu-se o clipă şi adunându-se iar, trecând de la un loc la altul, zdrobind, urmărind.

Luptă dură până-ntr-amurg. Temugin repurtă o biruinţă desăvârşită. Şase mii de duşmani căzuseră; şaptezeci de

şefi fură aduşi în faţa lui cu săbiile şi armurile spânzurate de gât.

Unele poveşti chineze arată că tânărul han mongol a poruncit să fie fierţi de vii cei şeptezeci de prinşi.

Din această clipă a biruinţii, Temugin-han avea dreptul să poarte cu mândrie buzduganul de fildeş, semnul conducătorului de oameni şi oşti.

Dorinţa lui de stăpânire se dezvolta necontenit adunând împrejurul său triburile nomazilor.

De la început ideea lui de cucerire n-avea un caracter politic. Concepţia lui de putere era cu totul materială. Pentru dânsul forţa însemna a doborî pe duşman, a preface stâncile în pulbere, a întoarce cursurile de apă, a aduna turme şi herghelii.

Războinicii din pustie începură a se îngrămădi sub stindardul lui cu nouă cozi de yak.

El le-a aşezat această lege desăvârşită:

Poruncă tuturor oamenilor sa creadă într-un singur dumnezeu, care dă moarte şi viaţă după plac şi care are nesfârşită putere.

Ascultare absolută hanului.

Oprelişte războinicului mongol de a minţi, de a fura vita semenului său, de a-şi părăsi semenii în timpul luptei, de a se depărta de tuiul său.

Moarte spionilor, sodomiţilor, martorilor falşi.

Aceste alineate sunt numai o parte din Yassa, legea pe care tânărul han a dat-o mongolilor.

Disciplina înfricoşată pe care acest mare şef a impus-o poporului său n-a mai fost poate realizată de un alt stăpânitor de noroade.

O căpitenie mongolă care comanda o oaste la mii de kilometri depărtare de Hanul cel Mare, putea primi o poruncă, printr-un curier, să se înfăţişeze înaintea domnului său fără întârziere şi pleca imediat, ştiind ce-l aşteaptă. Se înfăţişa ca să primească fără murmur moartea. Îşi pleca fruntea şi călăul îi reteza capul.

În vremuri de lipsă, în împrejurări grele, după zile de foame şi sete, niciun oştean n-a îndrăznit vreodată să murmure în timpul campaniilor lui. Desfătarea în ospeţe şi beţii le era îngăduită, însă cearta în asemenea împrejurări era lovită de pedeapsa cea mai crudă.

Vrednicia la război constituia singura onoare; în zilele de pace căpiteniile nu primeau de la ceilalţi războinici mongoli semne servile de respect. Respectul cel mare care-l datorau mongolii şefilor lor era ascultare oarbă, mai cu samă în războaie.

Desăvârşit leali fată de semenii lor, subt pedeapsa morţii, mongolii aveau dreptul să fie perfizi şi vicleni fată de străini.

Un cronicar relatează cuvintele pe care viitorul mare cuceritor le-a rostit la Deligun-Bâldak, în adunarea războinicilor numită kuriltai, subt semnul puterii lui alcătuită dintr-un tuiu cu nouă cozi albe de yak:

– O voi, războinici, care veţi împărtăşi cu mine binele şi răul, care veţi avea faţă de mine credinţă tare ca stânca, să ştiţi că aveţi nume de mongoli şi vreau ca să vă ridicaţi în putere deasupra tuturor seminţiilor pe acest pământ.

Şi înainte de Ghinghis se mişcaseră din când în când populaţiile acestea nestatornice din pustie, lovind când spre miazăzi, când spre apus. Împotriva lor ridicase împărăţia chineză zidul cel mare. Te- mugin, evocând în faţa războinicilor săi bogăţiile lumii către care el se pregătea să-i îndrepte, pe de o parte îi încânta, înflăcărându-le imaginaţia, şi pe de altă parte îi frământa în disciplină de fier.

– Nu-i îngăduit nici unui războinic al hoardei să-şi părăsească tovarăşii; nu-i îngăduit nici unui soţ din grupul de zece să lase în urma sa un rănit dintre cei nouă soţi ai săi. Cât stă sus tuiul, luptătorul trebuie să ţie sus suliţa; niciun războinic nu trece la pradă înainte de a fi dat semn căpetenia.

Astfel Temugin-han şi-a alcătuit acea hoardă uriaşă şi neînfrântă de trei sute de mii de călăreţi în afară de herghelii, convoiuri şi slujitori, cu care din an în an, metodic, cu înţelepciune şi putere, şi-a întins cuceririle în Asia şi Europa.

ÎMPĂRĂŢIA DE AUR

Dincolo de zidurile cele mari, se aflau chitaii alcătuind împărăţia Chinei, adică împărăţia de Aur. Aceşti chitai erau tot de seminţie mongolă, dar intraseră de mult în viaţa statornică, aşezând o civilizaţie care dura de trei mii de ani. Ca să întemeieze viaţă statornică şi civilizaţie, chitaii de odinioară fuseseră nevoiţi să lepede libertatea şi egalitatea vieţii nomade, orânduind poporul în categorii sociale: sclavi, plugari şi meşteşugari, negustori şi războinici, mandarini şi prinţi. Împărăţia era irigată, plină de grădini şi ogoare, populaţia deasă, cetăţile mari şi înfloritoare; conducătorii uitaseră vechea virtute şi duceau o viaţă de huzur şi tihnă. Confucius dăduse marei împărăţii de Aur o delicată rânduială morală; mandarinii învăţaţi se îndeletniceau cu literele, filosofia şi cetirea stelelor.

Ca şi în vremurile de mai târziu, într-al doisprezecelea veac, nomazii erau nominal supuşi împărăţiei de Aur. Când puterea suverană era destul de tare, mongolii închinau tribut împăratului. Când împărăţia n-avea destul prestigiu, hanii nomazi primeau daruri de la împărăţie, cu alte cuvinte tribut. Uneori împăratul cerea contingent de călăreţi hanilor din pustiul Gobi.

În epoca de ridicare şi întărire a lui Ghinghis-han, acesta socoti nimerit să trimeată un tuman de călăreţi, ca sa sprijine o expediţie a împăratului. Şefii tumanuluî se întoarseră la han cu ştiri felurite asupra forţelor militare chineze, asupra cetăţilor, drumurilor şi poziţiilor strategice. În pregătirile pe care le făcea întru atingerea

ţelului sau, Ghinghis-han avea nevoie de asemenea informaţii.

Intru acelaşi scop, Ghinghis îşi eliberă flancurile, cum se spune în termeni militari, încheind alianţe cu prinţii din China-Septentrională, biruiţi şi supuşi de către marele împărat; de asemenea cu regii hoţi şi prădalnici din Tibet. Unii erau la răsărit, alţii la apus. Ajutorul lor fiindu-i asigurat, Ghinghis-han hotărî primele pipăiri către zidurile cele mari împărăteşti, aşa de groase încât puteau să umble pe ele alături şase călăreţi.

Murind împăratul cel bătrân al chitailor, veni la tron Vai-Vang, prinţ incapabil.

Ghinghis hotărî să rupă pacea şi trimese noului împărat un mesagiu pe care-l rumega de treizeci de ani, de când îşi pregătea în pustie războinicii.

„Dacă împăratul de Aur doreşte să fie prietin cu noi, îi îngăduim să guverneze împărăţia subt ascultarea noastră; dacă doreşte război» ne vom bate până ce unul dintre noi va cădea”.

Ambasadorul chinez duse la Ien-King, capitala de atunci a împărăţiei, pe locul Pekinului de astăzi, mesagiul lui Ghinghis-han.

Vai-Vang şi înţelepţii săi mandarini discutară mult cuvintele hanului din pustie, pe când mongolii fabricau zi şi noapte fără încetare săgeţi.

Prima invazie a nomazilor peste zidul cel mare a avut loc în 1211.

Întâile detaşamente ale hoardei, plecate din vreme, se compuneau din spioni şi din războinici care trebuiau să prindă şi să aducă limbă. După aceste prime detaşamente, urmară grupe mici de infiltraţie care, după ce intrară pe teritoriu chinez, se risipiră câte doi împungând cit mai departe aşezările împărăţiei. În urmă, sosea avangarda compusa din treizeci de mii de războinici. Fiecare războinic avea cei paţin un cal de rezervă. Trei căpitani vestiţi comandau oastea aceasta:

Mukuli, Şepe-Noion şi Subotai.

În strânsă legătură cu avangarda, prin curieri, urma grosul hoardei. Centrul, o sută de mii de călăreţi era subt comanda directă a lui Ghinghis. Aripa dreaptă şi aripa stângă numărau şi ele câte o sută de mii de războinici.

În jurul său Ghinghis avea o gardă de o mie de oameni dintre cei ma viteji, călări pe cai negri.

Această primă năvălire pricinui o tulburare adâncă în împărăţia de Aur. Armatele împăratului Vai-Vang fură bătute, însă cetăţile se ţinură cu tărie.

În apropierea iernii, hoarda se retrase, ca să se întoarcă iar în anul următor. A doua şi a treia campanie, în care Ghinghis-han fu rănit destul de grav, fură urmate de a patra, cu o îndărătnicie nemaipomenită, până ce slăbiciunea fericitei împărăţii de Aur se dizolvă în anarhie. Trupe şi comandanţi trecură de partea nomazilor, ca să aibă drept la pradă. Împăratul fugi către miazăzi lăsând totul în părăsire. Mandarinii apărară cu cinste împărăţia atât cât putură, după aceea se supuseră Marelui Han, dorind pace după atâta măcel şi pradă. Ghinghis hotărî pe Mukuli guvernator peste Chitai, aşeză alăturea de el pe prinţii din Liao-Tung, aliaţii lui din răsărit, şi plecă urechea către vorbele înţelepte ale mandarinilor:

– O! Slavite Han, Împărăţia de Aur ai cucerit-o, însă n-o poţi cârmui de-a călare.

A primit deci pe mandarini în slujba sa şi i-a lăsat să călăuzească cu aceeaşi înţelepciune noroadele împărăţiei. Pe unii din ei i-a luat cu sine la Kara-Korum (Nisip Negru) în pustie, ca să-i aibă sfetnici în isprăvile pe care le plănuia asupra altor părţi ale lumii.

Iu 1214, Ghinghis-han era în vîrstă de cincizeci şi patru de ani.

ALINAREA VIJELIEI

Ha-Hanul, adică Hanul Hanilor, nu s-a mai întors niciodată în Chitai. A lăsat împărăţia în sama lui Mukuli, însă ştirile veneau necontenit la Kara-Korum şi poruncile lui plecau necontenit din această cetate a pustiei, aşa că nimic nu se făcea fără ştiinţa lui. Curierii umblau necontenit într-acolo şi într-alte părţi ale teritoriilor supuse mongolului; organizarea drumurilor era făcută aşa încât alergătorii găseau cai odihniţi la pichete din poştă în poştă, şi veştile şi poruncile străbăteau ca vântul miile de kilometri.

La Kara-Korum nu erau nici palate, nici grădini; zările nu erau îmblânzite de păduri; nimic din ceea ce făcea desfătarea domnilor pământului nu moleşea inima lui Ghinghis. Luxul lui barbar se mărginea la un cort mai mare decât celelalte, de pâslă căptuşită cu mătasă; aurul şi nestematele, provenite din prăzi, erau grămădite în sipete. Caii împărăteşti aveau adăpost într-un grajd de ciamur, lux pe care nici odinioară nu-l cunoscuseră aceşti tovarăşi ai mongolilor; însă aceştia erau un fel de boieri ai cailor, deoarece îi încăleca numai hanul. În cortul împărătesc, subt perdele de purpură, şedea hanul pe tron de aur. La picioarele lui, jos pe covor, sta soţia lui cea dintâi, mama celor patru copii moştenitori ai împărăţiei. Numele ei era Burta şi era tovarăşă credincioasă din cea dintâi tinereţă. Feciorii hanului îndeplineau slujbele cele mari. Înţelepţii chitai erau sfetnicii lui. Urhanii intrau slobod la marele lor stăpân. Războinicii de rând, oaspeţii de departe, neguţătorii străini trebuiau să dea dovada celui mai înfricoşat respect, cu un protocol de închinăciuni şi îngenuncheri.

În preajma iurtei celei mari, reprezentanţii feluritelor religii îşi alezaseră sălaşurile. Puteau fi văzuţi, la Kara-Korum, creştini nestorieni, catolici, mahomedani, feudişti şi şamani mongoli. Ghinghis îi accepta pe toţi, indiferent faţă de diferitele culturi; credinţa lui intimă era o stihie neagră a forţei brutale; pentru el ideea de divinitate

transcendentă spirituală era ceea ce e lumina pentru orbul din naştere.

În vremea aceea, dincolo de bariera cea mare de munţi car: desparte Mongolia de turcomani şi perşi şi care se chiamă Streşina lumii – Tagdumbaş – se aflau împărăţiile puternice ale Islamului. Civilizaţia turco-arabiior ajunsese la o strălucire deosebită, pătrunzând prin nordul Africii până în Spania. Războinici vestiţi şi aprigi, musulmanii iubeau petrecerile şi desfătările, lenea şi viţiul în felurile forme; îşi aveau clădite statele pe regim despotic şi pe sclavie, pe arbitrariu şi concusiune. Curţile lor magnifice, părăzile lor somptuoase, grădinile suspendate, hainele minunate, armurile aurite, toate se armonizau cu cerul strălucit, clima blândă, peisagiile încântate şi pământul îmbielşugat. Urmaşii marelui Harun-al–Raşid, necontenit victorioşi, se aflau în pragul Europei şi se pregăteau să dărâme împărăţia Bizantină.

Dincolo de zidul cel mare Tagdumbaş, stăpânea Ala-Eddin-Mohamed, Şah de Kvarezm. Solii şi spionii lui Ghinghis ajunseră până la el. După ce toate informaţiile necesare fură adunate la Kara-Korum, nu-i trebui bătrânului han decât un pretext ca să înceapă o campanie asupra acestei părţi a lumii, complet necunoscută până atunci mongolilor.

Cu ce scop?

– Bucuria mea, spusese cândva Ha-Hanul, este să zdrobesc pe duşmani, să-i văd sub picioarele mele, să le iau caii şi bogăţiile şi să ascult după aceea cum se bocesc muierile lor.

În 1219, Ghinghis-han a realizat cu marea lui hoarda, un marş strategic care şi astăzi pare o imposibilitate. Două sute cincizeci de mii de războinici au fost duşi de la Baikal şi din stepe, peste streşina lumii până în Persia – trei mii de kilometri în linie dreaptă, prin pustiul de nisip şi prin pustiuri de piatră înălţate până la cer. Mulţimea aceasta de războinici trebuia să înainteze, să se

aprovizioneze şi să ajungă în bună stare într-o ţară necunoscută. În Tagdumbaş războinicii au trebuit, în mijlocul verii, să-şi spargă drumul prin gheţuri. Când au trecut pe clina vestică, au trebuit să taie pădurile şi să facă poduri peste prăpăstii. Ha-Hanul încalecase şi el ca să se ducă să puie piciorul pe grumazul duşmanului.

Războiul acesta a fost lung, greu şi cumplit. Mongolii au înfruntat toate suferinţele şi toate greutăţile şi, după repetate lovituri, au ajuns să roadă, să desfacă şi să sfărâme cele mai puternice armii ale orientului musulman.

Buhara. Samarcand şi toate cetăţile fericite din ţinuturile rodnice ale fluviilor celor mari până la Arabia şi India trebuiră să se plece stăpânirii lui Ghinghis.

Nu-i locul aici să dăm în amănunt fie greutăţile campaniilor, fie îndârjirea cumplită a hanului, fie tăria neînduplecată a războinicilor săi, fie peripeţiile fără număr, bătăliile, asediile cetăţilor, isprăvile romantice ale fiilor săi sau ale emirilor şi şahilor răsăriteni. Oştile negre ale lui Ghinghis ajunseră până la Indus,

Unul dintre urhanii lui, vestitul Subotai Behadâr, războind în altă parte a lumii, pe lângă Marea Caspiei, ajunse în Europa. Mongolii dărâmară şi incendiară, uciseră şi prădară şi în aceste locuri. Coloanele lor au ajuns la Dunăre, au trecut Carpaţii, şi strămoşii noştri au păstrat crâncenă amintire despre acele năprasnice rostogoliri de oşti. Călăreţii lui Subotai au ajuns până în Polonia şi Germania la hotarele Veneţiei, şi de acolo, Subotai a trimis curieri cătră stăpânul său, închinându-i prăzi din această parte a limiii.

Astfel expediţia fantastică a lui Subotai Behadâr a adus în părţile noastre de lume aşezările de mai târziu ale hoardei de aur în estul european. Tătarii de dincolo de Volga şi tătarii de Crâm au fost în curs de veacuri spaima paşnicilor plugari şi păstori de la Dunăre şi Carpaţi.

În cortul lui cel mare de la Kara-Korum, Hanul primea

aceste veşti din marginea lumii apusene şi alte veşti din alte orizonturi, de la ţărmul Oceanului Pacific, altele de la hotarul Indiei; curierii veneau şi plecau. Veneau de la mii de kilometri şi se duceau cu porunci teribile la mii de kilometri. Toate poruncile acestea purtau mânia Ha-Hanului, fie împotriva feciorilor lui cu veleităţi de independenţă, fie împotrivi urhanilor, fie împotriva noroadelor supuse. Nici o milă, nici o îngăduinţă – aceasta era legea lui. Domnea neguros şi crâncen din cortul lui din pustie, hotărând oarecum sfârşitul lumii, când viaţa lui era aproape de stingere. Când a sunat ceasul destinului pentru el, a şi început a viscoli, peste Kara-Korum şi peste alcătuirea lui de forţă trivială, nisipul uitării.

Kara-Korum nu mai este; nimeni nu mai cunoaşte unde a fost mormântul cuceritorului. Din toata această năprasnică furtună nu a rămas decât un nume de spaimă. Căci viaţa lumii nu se călăuzeşte prin ură şi distrugere spre destinul ei ascuns, ci prin lumina inteligenţei şi iubire. Justificare în faţa istoriei umane are numai puterea care, în scopurile ei finale, răspunde acestui comandament.

Sfârşit

Rugăm cititorii să ne trimită impresiile și sugestiile lor asupra lucrărilor publicate în colecția noastră pe adresa București, Raionul I. V. Stalin, Casa Scînteii, Piața Scînteii Nr. 1, Redacția revistei „Știință și tehnică". Telefon 7.60.10 int. 1571-1164.

Colecția „Povestiri științifico-fantastice" apare la 1 și 15 ale fiecărei luni, în 32 pagini, prețul de 1 leu exemplarul.

Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții.

Prețul abonamentelor:

3 luni . . . . . . 6 lei
6 luni . . . . . . 12 lei
1 an . . . . . . 24 lei

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU